

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	3
2	Lagtext	5
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt	5
2.2	Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.....	13
2.3	Förslag till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385).....	15
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar.....	17
2.5	Förslag till lag om ändring i stiftelselagen (1994:1220)...	19
2.6	Förslag till lag om ändring i skattebetalningslagen (1997:483).....	21
2.7	Förslag till lag (1999:163) om ändring i lagen om penningtvätsregister	23
2.8	Förslag till lag om ändring i kasinolagen (1999:355).....	25
2.9	Förslag till lag om ändring i revisionslagen (1999:1079).	26
3	Bakgrund	27
3.1	1991 års EG-direktiv mot penningtvätt.....	27
3.2	2001 års EG-direktiv mot penningtvätt.....	28
3.3	FATF	30
3.4	Lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt	31
4	Allmänt om genomförandet av 2001 års direktiv	35
5	Förbjuden penningtvätt.....	36
6	Vilka skall omfattas av penningtvättslagen?	39
6.1	Vissa finansiella företag.....	39
6.2	Revisorer och skatterådgivare.....	40
6.3	Fastighetsmäklare	41
6.4	Oberoende jurister.....	43
6.5	Handel med varor av högt värde och kontant köp av lös egendom	44
6.6	Kasinospel.....	45
7	Identitetskontroll samt bevarande av handlingar och uppgifter	47
8	Rapporteringsskyldighet m.m.....	50
8.1	Undantag från rapporteringsskyldigheten för oberoende jurister, revisorer och skatterådgivare.....	50
8.2	Oberoende jurister och vittnesplikt.....	55
8.3	Skall advokatsamfundet utses till mottagare av rapporter?	57
8.4	Skall oberoende jurister vara skyldiga att rapportera misstänkt penningtvätt oavsett hur allvarligt förbrottet är?.....	58
9	Meddelandeförbud.....	60
9.1	Advokater och biträdande jurister.....	60

9.2	Särskilt om revisorer och den associationsrättsliga lagstiftningen.....	62
10	Interna rutiner, utbildning och tillsyn.....	65
11	Ikraftträdande m.m.	68
12	Konsekvenser	69
12.1	Berörda myndigheter	69
12.2	Berörda företag	69
13	Författningskommentar	70
13.1	Förslaget till lag om ändring av lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt	70
13.2	Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.....	74
13.3	Förslaget till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385).....	75
13.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar.....	75
13.5	Förslaget till lag om ändring i stiftelselagen (1994:1220).....	76
13.6	Förslag till lag om ändring i skattebetalningslagen (1997:483).....	76
13.7	Förslag till lag om ändring i lagen (1999:163) om penningtvätsregister	77
13.8	Förslag till lag om ändring i kasinolagen (1999:355).....	77
13.9	Förslaget till lag om ändring i revisionslagen (1999:1079).....	78
	Bilaga 1 Rådets direktiv 91/308/EEG om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för tvättning av pengar	79
	Bilaga 2 Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/97/EG om ändring av rådets direktiv 91/308/EEG om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för tvättning av pengar.	80

1 Sammanfattning

Ett viktigt inslag i kampen mot ekonomisk brottslighet är att upptäcka och förhindra penningtvätt. Traditionellt sett har banker och andra finansiella företag utnyttjats för att tvätta pengar som härrör från brottslig verksamhet. Därför är de flesta finansiella företag i Sverige sedan 10 år tillbaka skyldiga att bl.a. kontrollera identiteten hos den som man gör affärer med eller utför transaktioner åt. Företagen är också skyldiga att rapportera misstänkta fall av penningtvätt till polisen. Dessa regler, som finns i lagen om åtgärder mot penningtvätt har sin grund i ett EG-direktiv från 1991 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för tvättning av pengar, det s.k. penningtvättsdirektivet. Det har på senare år internationellt uppmärksammats att de som ägnar sig åt penningtvätt i ökad utsträckning utnyttjar företag utanför den finansiella sektorn. Detta har lett till att de internationella regler som finns på området i olika avseenden har byggts på och dessutom utsträcks till företag och personer verksamma utanför den finansiella sektorn.

Promemorian, som har utarbetats inom Finansdepartementet – i vissa delar tillsammans med Justitiedepartementet – innehåller förslag till skärpningar av den svenska lagstiftningen om penningtvätt. Förslagen bygger på de ändringar av penningtvättsdirektivet som år 2001 beslutades av Europaparlamentet och rådet.

I promemorian föreslås att skyldigheterna enligt penningtvättslagen att bl.a. kontrollera identiteten hos den man gör affärer med eller utför transaktioner åt och rapportera misstänkta fall av penningtvätt utsträcks till företag som driver fondverksamhet samt fysiska och juridiska personer verksamma utanför den finansiella sektorn. Det gäller verksamhet som bedrivs av oberoende jurister, revisorer, skatterådgivare, fastighetsmäklare, kasinon och personer som yrkesmässigt handlar med varor av högt värde, såsom antikviteter, konst, ädelstenar, metaller och transportmedel. Samma skyldighet skall också gälla för den som driver yrkesmässig handel med annan lös egendom än den nämnda när betalning görs kontant med belopp som överstiger 15 000 euro.

För oberoende jurister, t.ex. advokater och andra fristående jurister, föreslås att de – i enlighet med penningtvättsdirektivet – skall omfattas av penningtvättslagens bestämmelser bara när de deltar i vissa finansiella transaktioner och företagstransaktioner för en klients räkning. Vissa inskränkningar föreslås i rapporteringsskyldigheten för olika yrkeskategorier när de agerar i rättsliga sammanhang. Oberoende jurister, revisorer och skatterådgivare undantas från skyldigheten att till polisen lämna uppgift om omständigheter som kan tyda på penningtvätt bl.a. när de uppträder som rättegångsombud, biträde eller försvarare. Detta är en konsekvens av att sådana personer enligt rättegångsbalkens regler är undantagna från vittnesplikt. För advokater och biträdande jurister på advokatbyrå föreslås dessutom undantaget från rapporteringsskyldigheten gälla även för den information som de erhåller när de bedömer en klients rättsliga situation. Detta undantag har sin grund i den särskilda tillsyn som dessa jurister står under genom Advokatsamfundet och det särskilda förtroendeförhållande som skall kunna garanteras en klient.

För advokater och biträdande jurister på advokatbyrå föreslås vidare att förbudet att för klienten eller någon utomstående röja att granskning av en transaktion som misstänks vara penningtvätt skett, att uppgifter lämnats till polisen eller att polisen genomför en undersökning skall gälla under 24 timmar från det att granskningen genomförts eller uppgifterna lämnats till polismyndigheten. Detta bygger på en avvägning mellan intresset av att kunna säkerställa att en utredning inte försvåras av den som misstanken avser genom att denne får reda på rapporteringen och den lojalitetsplikt som en advokat eller biträdande jurist har mot sin klient.

I promemorian föreslås också strängare krav på identitetskontroll när en affärsförbindelse inleds med en person som inte är fysiskt närvarande. Promemorian innehåller vidare förslag som avser att klargöra förhållandet mellan revisorers skyldighet enligt den associationsrättsliga lagstiftningen att rapportera misstänkt brottslighet och den skyldighet som följer enligt penningtvättslagen att rapportera misstänkta fall av penningtvätt. Motsvarande gäller skadeståndsskyldigheten i de fall en revisor lämnat felaktiga uppgifter till polisen.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2005.

2 Lagtext

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt

Härigenom föreskrivs¹ i fråga om lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt²

dels att nuvarande 9 a § skall betecknas 9 c §,

dels att 2–6, 8, 9, den nya 9 c och 10–13 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas tre nya paragrafer, 4 a, 9 a och 9 b §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §³

Bestämmelserna i denna lag gäller *företag* som driver

Bestämmelserna i denna lag gäller *fysiska eller juridiska personer* som driver

1. bank- eller finansieringsrörelse enligt lagen (2004:000) om bank- och finansieringsrörelse,

2. livförsäkringsrörelse,

3. verksamhet av det slag som beskrivs i 1 kap. 3 § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse,

4. verksamhet som kräver anmälan till eller ansökan hos Finansinspektionen enligt lagen (1996:1006) om anmälningsskyldighet avseende viss finansiell verksamhet eller lagen (2004:000) om inlåningsverksamhet,

5. verksamhet av det slag som beskrivs i 1 § lagen (1989:508) om försäkringsmäklare, *samt*

5. verksamhet av det slag som beskrivs i 1 § lagen (1989:508) om försäkringsmäklare,

6. verksamhet för utgivning av elektroniska pengar enligt lagen (2002:149) om utgivning av elektroniska pengar.

6. verksamhet för utgivning av elektroniska pengar enligt lagen (2002:149) om utgivning av elektroniska pengar,

7. *fondverksamhet enligt lagen (2004:000) om investeringsfonder,*

8. *sådan verksamhet som avses i 1 § fastighetsmäklarlagen (1995:400),*

9. *verksamhet för kasinospel enligt 1 § kasinolagen (1999:355),*

10. *yrkesmässig verksamhet som revisor eller skatterådgivare,*

11. *yrkesmässig handel med antikviteter, konst, ädelstenar, me-*

¹ Jfr rådets direktiv 91/308/EEG av den 10 juni 1991 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för tvättning av pengar (EGT L 166, 28.6.1991, s 77, Celex 3199L0308), ändrat genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/97/EG (EGT L 344, 28.12.2001, 76, Celex 32001L0097).

² Lagen omtryckt 1999:162.

³ Lydelse enligt prop. 2002/03:139.

taller, eller transportmedel eller yrkesmässig handel med annan lös egendom när betalning görs kontant med ett belopp som överstiger motsvarande 15 000 euro.

Bestämmelserna i denna lag gäller även för advokater och biträdande jurister på advokatbyrå samt andra oberoende jurister som driver yrkesmässig verksamhet när de deltar

1. genom att hjälpa till vid planering eller genomförande av transaktioner för en klients räkning vid

a) köp och försäljning av fastigheter eller företag,

b) förvaltning av klientens pengar, värdepapper eller andra tillgångar,

c) öppnande eller förvaltning av bank-, spar- eller värdepapperskonton,

d) anskaffande av nödvändigt kapital för bildande, drift eller ledning av företag,

e) bildande, drift eller ledning av bolag, föreningar och stiftelser, eller

2. genom att handla i en klients namn och för dennes räkning vid finansiella transaktioner eller transaktioner med fastigheter.

I fråga om verksamheter som avses i första stycket 1–7 gäller lagen även filialer i Sverige till utländska juridiska personer med huvudkontor i utlandet.

Bestämmelser om uppgiftsskyldighet för vissa andra fysiska och juridiska personer finns i 9 c §.

Lagen gäller endast sådan mot kunder inriktad verksamhet som avses i första stycket och som bedrivs från ett fast driftställe i Sverige.

Bestämmelser om uppgiftsskyldighet för vissa andra företag finns i 9 a §.

3 §

Att förfaranden som avses i 1 § kan vara straffbara som penninghäleri eller penninghäleriförseelse framgår av 9 kap. 6 a och 7 a §§ brottsbalken.

Ett företag som avses i 2 § första stycket får inte heller annars medvetet medverka vid transaktioner som kan antas utgöra penningtvätt.

En fysisk eller juridisk person som avses i 2 § första eller andra stycket får inte heller annars medvetet medverka vid transaktioner som kan antas utgöra penningtvätt.

4 §

Företaget skall kontrollera identiteten hos den som vill inleda en affärsförbindelse med *företaget*.

Identitetskontroll skall utföras också beträffande annan än den som avses i första stycket vid transaktioner som *överstiger 110 000 kronor*. Detsamma gäller om transaktionen *inte överstiger nämnda belopp* men kan antas ha samband med en annan transaktion och tillsammans med denna *överstiger beloppet*. Om summan inte är känd vid tidpunkten för en transaktion skall identiteten kontrolleras så snart summan av transaktionerna *överstiger det angivna värdet*.

Identitetskontroll behöver inte utföras beträffande företag med verksamhet som beskrivs i 2 § första stycket, om företaget är hemmahörande inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES). Detsamma gäller om transaktionen görs till ett konto som tillhör någon vars identitet tidigare har kontrollerats enligt denna lag.

Den fysiska eller juridiska personen skall kontrollera identiteten hos den som vill inleda en affärsförbindelse med *den fysiska eller juridiska personen*.

Identitetskontroll skall utföras också beträffande annan än den som avses i första stycket vid transaktioner som *uppgår till ett belopp motsvarande 15 000 euro eller mer*. Detsamma gäller om transaktionen *understiger 15 000 euro* men kan antas ha samband med en annan transaktion och tillsammans med denna *uppgår till minst detta belopp*. Om summan inte är känd vid tidpunkten för en transaktion skall identiteten kontrolleras så snart summan av transaktionerna *uppgår till minst 15 000 euro*.

När en affärsförbindelse inleds eller en transaktion sker med någon på distans skall den fysiska eller juridiska personen vidta de ytterligare särskilda och lämpliga åtgärder som krävs för att säkerställa den andra personens identitet.

I 4 och 5 §§ kasinolagen (1999:355) finns särskilda bestämmelser för kasinon om identitetskontroll.

4 a §

Identitetskontroll behöver inte utföras beträffande fysiska eller juridiska personer med verksamhet som beskrivs i 2 § första

stycket 1–7, om de

1. hör hemma inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), eller,

2. hör hemma i en stat utanför det området som har bestämmelser om åtgärder mot penningtvätt som motsvarar dem som föreskrivs i rådets direktiv 91/308/EEG av den 10 juni 1991 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för tvättning av pengar, senast ändrat genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/97/EG.

Identitetskontroll behöver inte heller utföras om en transaktion görs till ett konto som tillhör någon vars identitet tidigare har kontrollerats enligt denna lag.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilka stater som uppfyller villkoret enligt första stycket 2.

5 §

Livförsäkringsföretag och företag som *bedriver* verksamhet enligt 1 § lagen (1989:508) om försäkringsmäklare behöver inte utföra identitetskontroll med anledning av ett försäkringsavtal vars årliga premie uppgår till högst 7 000 kronor eller engångspremie till högst 18 000 kronor. Identitetskontroll behöver inte heller göras med anledning av betalningar som görs från ett konto som har öppnats i ett företag som avses i 4 § tredje stycket första meningen.

Livförsäkringsföretag och företag som *driver* verksamhet enligt 1 § lagen (1989:508) om försäkringsmäklare behöver inte utföra identitetskontroll med anledning av ett försäkringsavtal vars årliga premie uppgår till ett belopp motsvarande högst 1 000 euro eller vars engångspremie uppgår till ett belopp motsvarande högst 2 500 euro. Identitetskontroll behöver inte heller göras med anledning av betalningar som görs från ett konto som har öppnats hos ett kreditinstitut som hör hemma inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES).

6 §

Om det kan antas att den som vill inleda en affärsförbindelse med *företaget* eller göra en sådan transaktion som avses i 4 § andra stycket inte handlar för egen räk-

Om det kan antas att den som vill inleda en affärsförbindelse med *den fysiska eller juridiska personen* eller göra en sådan transaktion som avses i 4 § andra

ning, skall *företaget* på lämpligt sätt söka skaffa sig kännedom om identiteten hos den för vars räkning han handlar.

Första stycket gäller inte i de fall som anges i 4 § tredje stycket eller när särskilda skäl talar för att kontrollen är obehövlig.

Handlingar eller uppgifter som använts vid identitetskontroll skall i den utsträckning regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen föreskriver bevaras i minst fem år från det att affärsförbindelsen upphörde.

Företaget skall granska alla transaktioner som skäligen kan antas utgöra penningtvätt.

Företaget skall därvid lämna uppgifter till Rikspolisstyrelsen eller den polismyndighet som regeringen bestämmer om alla omständigheter som kan tyda på penningtvätt. Sedan sådana uppgifter har lämnats skall *företaget* på begäran av myndigheten lämna de ytterligare uppgifter som behövs för utredningen om penningtvätt.

När uppgifter har lämnats enligt andra stycket, skall även *annat företag* som avses i 2 § första stycket lämna de uppgifter för utredningen om penningtvätt som

stycket inte handlar för egen räkning, skall *den fysiska eller juridiska personen* på lämpligt sätt söka skaffa sig kännedom om identiteten hos den för vars räkning han handlar.

Första stycket gäller inte i de fall som anges i 4 a § första stycket eller när särskilda skäl talar för att kontrollen är obehövlig.

8 §

Handlingar eller uppgifter som använts vid identitetskontroll skall i den utsträckning regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen föreskriver bevaras i minst fem år. *Tiden räknas från det att identitetskontrollen eller, i de fall då en affärsförbindelse ingåtts, affärsförbindelsen upphörde.*

I 8 § kasinolagen (1999:355) finns särskilda bestämmelser för kasinon om skyldigheten att bevara handlingar eller uppgifter som använts vid identitetskontroll.

9 §

Den fysiska eller juridiska personen skall granska alla transaktioner som skäligen kan antas utgöra penningtvätt.

Den fysiska eller juridiska personen skall därvid lämna uppgifter till Rikspolisstyrelsen eller den polismyndighet som regeringen bestämmer om alla omständigheter som kan tyda på penningtvätt. Sedan sådana uppgifter har lämnats skall *den fysiska eller juridiska personen* på begäran av myndigheten lämna de ytterligare uppgifter som behövs för utredningen om penningtvätt.

När uppgifter har lämnats enligt andra stycket, skall även *annan fysisk eller juridisk person* som avses i 2 § första och andra styckena lämna de uppgifter för utred-

myndigheten begär.

ningen om penningtvätt som myndigheten begär.

9 a §

Advokater, biträdande jurister på advokatbyrå och andra oberoende jurister samt revisorer och skatterådgivare är inte skyldiga att lämna uppgifter enligt 9 § om vad som anförtrotts dem då de försvarar eller företräder en klient i eller i fråga om ett rättsligt förfarande, inklusive rådgivning beträffande inledande eller undvikande av ett rättsligt förfarande, oavsett om informationen har erhållits före, under eller efter ett sådant förfarande.

9 b §

Advokater och biträdande jurister på advokatbyrå är inte skyldiga att lämna uppgifter enligt 9 § när det gäller information som de, medan de bedömer en klients rättsliga situation, har erhållit av klienten eller som de har erhållit av någon annan och som avser klienten.

9 c §

Den som yrkesmässigt bedriver handel med antikviteter, konst, ädelstenar, metaller, skrot eller transportmedel, förmedling av fastigheter eller bostadsrätter eller också lotteri- och spelverksamhet skall på begäran av Rikspolisstyrelsen eller den myndighet som regeringen bestämmer lämna de uppgifter som myndigheten anser vara av betydelse vid utredningen om penningtvätt.

Den som yrkesmässigt driver lotteri- och spelverksamhet skall på begäran av Rikspolisstyrelsen eller den myndighet som regeringen bestämmer lämna de uppgifter som myndigheten anser vara av betydelse vid utredningen om penningtvätt.

10 §

Ett företag som lämnar uppgifter med stöd av 9 § får inte göras ansvarigt för att det åsidosatt tystnadsplikt, om företaget hade anledning att räkna med att uppgiften borde lämnas. Ett företag som

En fysisk eller juridisk person som lämnar uppgifter med stöd av 9 § får inte göras ansvarig för att den åsidosatt tystnadsplikt, om den fysiska eller juridiska personen hade anledning att räkna med att

lämnar uppgifter med stöd av 9 a § får inte heller göras *ansvarigt* för att *det* åsidosatt tystnadsplikt. Detsamma gäller en styrelseledamot eller en anställd som lämnar uppgifter för *företagets* räkning.

uppgiften borde lämnas. *Den* som lämnar uppgifter med stöd av 9 c § får inte heller göras *ansvarig* för att *den* åsidosatt tystnadsplikt. Detsamma gäller en styrelseledamot eller en anställd som lämnar uppgifter för *den juridiska personens* räkning.

I 15 kap. 2 § aktiebolagslagen (1975:1385), 13 kap. 2 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar, 5 kap. 2 § stiftelselagen (1994:1220) och 37 § revisionslagen (1999:1079) finns särskilda bestämmelser om ansvar för revisorer i aktiebolag, ekonomiska föreningar, stiftelser och vissa andra företag.

Företaget, dess styrelseledamöter eller anställda får inte röja för kunden eller för någon utomstående att en granskning har genomförts eller att uppgifter har lämnats enligt 9 eller 9 a § eller att polisen genomför en undersökning.

11 §

Den juridiska personen, dess styrelseledamöter eller anställda eller *den fysiska personen* får inte röja för kunden eller för någon utomstående att en granskning har genomförts eller att uppgifter har lämnats enligt 9 eller 9 c § eller att polisen genomför en undersökning.

För advokater och biträdande jurister på advokatbyrå gäller förbudet att röja de omständigheter som avses i första stycket under 24 timmar från det att en granskning genomförts, uppgifter lämnats till polisen eller polisen genomfört en undersökning.

Om Finansinspektionen vid en inspektion av *ett företag* eller på annat sätt får kännedom om transaktioner som kan antas utgöra penningtvätt, skall inspektionen underrätta Rikspolisstyrelsen eller den polismyndighet som regeringen bestämmer om transaktionerna.

12 §

Om Finansinspektionen vid en inspektion av *en fysisk eller juridisk person* eller på annat sätt får kännedom om transaktioner som kan antas utgöra penningtvätt, skall inspektionen underrätta Rikspolisstyrelsen eller den polismyndighet som regeringen bestämmer om transaktionerna.

13 §

Företaget skall ha rutiner för att

Den fysiska eller juridiska per-

förhindra att företaget utnyttjas för penningtvätt. *Företaget* skall svara för att de anställda får behövlig information och utbildning för ändamålet.

sonen skall ha rutiner för att förhindra att verksamheten utnyttjas för penningtvätt. *Den fysiska eller juridiska personen* skall svara för att de anställda får behövlig information och utbildning för ändamålet.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter om vilka rutiner som skall följas och vilken information och utbildning som skall tillhandahållas.

Om en fysisk person som omfattas av 2 § första eller andra stycket bedriver sin verksamhet som anställd hos en juridisk person, skall skyldigheten enligt första stycket gälla den juridiska personen och inte den fysiska personen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

2.2 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 36 kap. 5 § rättegångsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

36 kap.

5 §¹

Den som till följd av 2 kap. 1 eller 2 § eller 3 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100) eller någon bestämmelse, till vilken hänvisas i något av dessa lagrum, inte får lämna en uppgift får inte höras som vittne om denna utan tillstånd från den myndighet i vars verksamhet uppgiften har inhämtats.

Advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter, familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2001:453) och deras biträden får höras som vittnen om något som i denna deras yrkesutövning anförtrots dem eller som de i samband därmed erfarit, endast om det är medgivet i lag eller den, till vars förmån tystnadsplikten gäller, samtycker till det. Den som till följd av 9 kap. 4 § sekretesslagen inte får lämna uppgifter som avses där får höras som vittne om dem endast om det är medgivet i lag eller den till vars förmån sekretessen gäller samtycker till det.

Rättegångsombud, biträden eller försvarare får höras som vittnen om vad som anförtrots dem för uppdragets fullgörande endast om parten medger det.

Utan hinder av vad som sägs i andra eller tredje stycket föreligger skyldighet att vittna för

1. andra än försvarare i mål angående brott som avses i 14 kap. 2 § femte stycket sekretesslagen (1980:100) *och*

2. den som har uppgiftsskyldighet enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) i mål enligt 5 kap. 2 § eller 6 kap. 6, 13 eller 14 § samma lag eller enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

1. andra än försvarare i mål angående brott som avses i 14 kap. 2 § femte stycket sekretesslagen (1980:100),

2. den som har uppgiftsskyldighet enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) i mål enligt 5 kap. 2 § eller 6 kap. 6, 13 eller 14 § samma lag eller enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, *och*

3. *den som har rapporteringskyldighet enligt lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt.*

Den som är präst inom ett trossamfund eller den som i ett sådant samfund har motsvarande ställning får inte höras som vittne om något som han eller hon har erfarit under bikt eller enskild själavård.

Den som har tystnadsplikt enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen får höras som vittne om förhållanden som tystnadsplikten avser endast i den mån det föreskrivs i nämnda paragrafer.

¹ Senaste lydelse 2001:455.

Om någon enligt vad som sägs i denna paragraf inte får höras som vittne om ett visst förhållande, får vittnesförhör inte heller äga rum med den som under tystnadsplikt biträtt med tolkning eller översättning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

2.3 Förslag till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385)

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 38 § och 15 kap. 2 § aktiebolagslagen (1975:1385)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

38 §²

En revisor skall vidta de åtgärder som anges i 39 och 40 §§, om han finner att det kan misstänkas att en styrelseledamot eller den verkställande direktören inom ramen för bolagets verksamhet har gjort sig skyldig till brott enligt något av följande lagrum:

1. 9 kap. 1, 3, 6 a och 9 §§, 10 kap. 1, 3, 4 och 5 §§, 11 kap. 1, 2, 4 och 5 §§, 17 kap. 7 § samt 20 kap. 2 § brottsbalken, och

2. 2, 4, 5 och 10 §§ skattebrottslagen (1971:69).

En revisor skall vidta de åtgärder som anges i 39 och 40 §§, om han *eller hon* finner att det kan misstänkas att en styrelseledamot eller den verkställande direktören inom ramen för bolagets verksamhet har gjort sig skyldig till brott enligt något av följande lagrum:

1. 9 kap. 1, 3 och 9 §§, 10 kap. 1, 3, 4 och 5 §§, 11 kap. 1, 2, 4 och 5 §§, 17 kap. 7 § samt 20 kap. 2 § brottsbalken, och

Om revisorn finner att en misstanke av det slag som avses i första stycket bör föranleda honom eller henne att lämna uppgifter enligt 9 § lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt, skall dock åtgärder enligt 39 och 40 §§ inte vidtas.

15 kap.

2 §³

En revisor, lekmannarevisor eller särskild granskare är ersättningskyldig enligt de grunder som anges i 1 §. Han skall även ersätta skada som uppsåtligen eller av oaktsamhet vållas av hans medhjälpare. I fall som avses i 10 kap. 40 § svarar dock revisorn endast för skada på grund av oriktiga uppgifter som *han eller hans* medhjälpare har haft skälig anledning att anta var oriktiga.

En revisor, lekmannarevisor eller särskild granskare är ersättningskyldig enligt de grunder som anges i 1 §. Han *eller hon* skall även ersätta skada som uppsåtligen eller av oaktsamhet vållas av hans *eller hennes* medhjälpare. I fall som avses i 10 kap. 40 § *denna lag och 9 § lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt* svarar dock revisorn endast för skada på grund av oriktiga uppgifter som *revisorn eller revisorns* medhjälpare har

¹ Lagen omtryckt. 1993:150.

² Senaste lydelse 1999:165.

³ Senaste lydelse 1998:760.

haft skäligen anledning att anta var
oriktiga.

Om ett registrerat revisionsbolag är revisor eller särskild granskare, är
det detta bolag och den för revisionen eller granskningen huvudansvarige
som är ersättningsskyldiga.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 16 § och 13 kap. 2 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

16 §¹

Revisorerna får inte lämna upplysningar till enskilda medlemmar eller utomstående om sådana föreningens angelägenheter som de har fått kännedom om vid fullgörandet av sitt uppdrag, om det kan vara till nackdel för föreningen.

Revisorerna får inte *obehörigen* lämna upplysningar till enskilda medlemmar eller utomstående om sådana föreningens angelägenheter som de har fått kännedom om vid fullgörandet av sitt uppdrag, om det kan vara till nackdel för föreningen.

Revisorerna är skyldiga att

1. till föreningsstämman lämna alla upplysningar som stämman begär, om det inte skulle vara till väsentlig nackdel för föreningen,

2. till medrevisor, granskare som avses i 17 §, ny revisor och, om föreningen har försatts i konkurs, konkursförvaltare lämna erforderliga upplysningar om föreningens angelägenheter, samt

3. på begäran lämna upplysningar om föreningens angelägenheter till undersökningsledaren under förundersökning i brottmål.

Revisorerna i en förening som omfattas av 1 kap. 9 § sekretesslagen (1980:100) är även skyldiga att på begäran lämna upplysningar om föreningens angelägenheter till de förtroendevalda revisorerna i kommunen eller landstinget.

13 kap.

2§

En revisor är ersättningsskyldig enligt de grunder som anges i 1 §. *Han* ansvarar även för skada som uppsåtligen eller av oaktsamhet orsakas av *hans* medhjälpare.

En revisor är ersättningsskyldig enligt de grunder som anges i 1 §. *Revisorn* ansvarar även för skada som uppsåtligen eller av oaktsamhet orsakas av *revisorns* medhjälpare. *I fall som avses i 9 § lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt svarar dock revisorn endast för skada på grund av oriktiga uppgifter som revisorn eller revisorns medhjälpare har haft skälig anledning att anta var oriktiga.*

Om ett revisionsbolag är revisor, åligger ersättningsskyldigheten detta bolag och den som är huvud-

Om ett revisionsbolag är revisor, åligger ersättningsskyldigheten detta bolag och den som är huvud-

¹ Senaste lydelse 1999:624.

ansvarig för revisionen. Om en sammanslutning eller ett revisionsorgan som avses i 8 kap. 4 § är revisor, åligger ersättningsskyldigheten den som har förrättat revisionen och den som har utsett honom.

ansvarig för revisionen. Om en sammanslutning eller ett revisionsorgan som avses i 8 kap. 4 § är revisor, åligger ersättningsskyldigheten den som har förrättat revisionen och den som har utsett honom *eller henne*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

2.5 Förslag till lag om ändring i stiftelselagen (1994:1220)

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 15 § och 5 kap. 2 § stiftelselagen (1994:1220) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

15§¹

Revisorerna får inte lämna upplysningar till utomstående om sådana stiftelsens angelägenheter som de har fått kännedom om vid fullgörandet av sitt uppdrag, om det kan vara till nackdel för stiftelsen.

Revisorerna får inte *obehörigen* lämna upplysningar till utomstående om sådana stiftelsens angelägenheter som de har fått kännedom om vid fullgörandet av sitt uppdrag, om det kan vara till nackdel för stiftelsen.

Revisorerna är skyldiga att

1. till medrevisor, ny revisor, tillsynsmyndigheten och, om stiftelsen har försatts i konkurs, konkursförvaltaren lämna behövliga upplysningar om stiftelsens angelägenheter, samt

2. på begäran lämna upplysningar om stiftelsens angelägenheter till undersökningsledaren under förundersökning i brottmål.

Bestämmelsen i andra stycket 1 om upplysningsskyldighet till tillsynsmyndigheten gäller inte när det är fråga om sådan stiftelse som avses i 9 kap. 10 § första stycket. Detsamma gäller upplysningar i sådana hänseenden där stiftelsen är undantagen från tillsyn enligt 9 kap. 10 a §.

Revisorerna i en stiftelse som omfattas av 1 kap. 9 § sekretesslagen (1980:100) är även skyldiga att på begäran lämna upplysningar om stiftelsens angelägenheter till de förtroendevalda revisorerna i kommunen eller landstinget.

Revisorerna i en stiftelse som avses i 2 § 5 lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m. är skyldiga att på begäran lämna upplysningar om stiftelsens angelägenheter till Riksrevisionen.

5 kap.

2 §

En revisor är ersättningsskyldig enligt de grunder som anges i 1 §. *Han* ansvarar även för skada som uppsåtligen eller av oaktsamhet orsakas av *hans* medhjälpare.

En revisor är ersättningsskyldig enligt de grunder som anges i 1 §. *Revisorn* ansvarar även för skada som uppsåtligen eller av oaktsamhet orsakas av *revisorns* medhjälpare. *I fall som avses i 9 § lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt svarar dock revisorn endast för skada på grund av oriktiga uppgifter som revisorn eller revisorns medhjälpare har haft skäligen anledning att anta var*

¹ Senaste lydelse 2002:1033.

oriktiga.

Om ett revisionsbolag är revisor, är det bolaget och den som är huvudansvarig för revisionen som är ersättningsskyldiga.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

2.6 Förslag till lag om ändring i skattebetalningslagen (1997:483)

Härigenom föreskrivs att skattebetalningslagen (1997:483) 14 kap. 1 a § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 kap.

1 a §¹

En näringsidkare som omsätter investeringsguld som avses i 1 kap. 18 § mervärdesskattelagen (1994:200) *till en köpare* i Sverige eller annat EG-land skall vid transaktioner *överstigande* 10 000 kronor kontrollera identiteten hos köparen. Detsamma gäller om transaktionen *inte överstiger nämnda belopp* men kan antas ha samband med en annan transaktion och tillsammans med denna *överstiger beloppet*. Om summan inte är känd vid tidpunkten för en transaktion, skall identiteten kontrolleras så snart summan av transaktionerna *överstiger det angivna värdet*.

Ett företag med verksamhet som beskrivs i 2 § första stycket lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt behöver inte utföra identitetskontroll beträffande ett annat sådant företag hemma-hörande inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Vid identitetskontrollen skall säljaren föra anteckningar om vad transaktionen avser och om köparens namn, personnummer, adress och telefonnummer. Om det är fråga om en juridisk person skall även uppgifter om firma och organisationsnummer antecknas. Sådana anteckningar behöver dock inte göras, om en kopia av F-skattebevis överlämnas.

Handlingar och uppgifter som

En näringsidkare som omsätter investeringsguld som avses i 1 kap. 18 § mervärdesskattelagen (1994:200) i Sverige eller annat EG-land skall vid transaktioner *som uppgår till ett belopp motsvarande* 10 000 kronor *eller mer* kontrollera identiteten hos köparen. Detsamma gäller om transaktionen *understiger 10 000 kronor* men kan antas ha samband med en annan transaktion och tillsammans med denna *uppgår till minst detta belopp*. Om summan inte är känd vid tidpunkten för en transaktion, skall identiteten kontrolleras så snart summan av transaktionerna *uppgår till minst 10 000 kronor*.

Bestämmelserna i 4 § tredje stycket, 4 a § första stycket och 6 § lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt skall även gälla vid transaktioner som avses i första stycket.

Handlingar *eller* uppgifter som

¹ Senaste lydelse 1999:641.

lämnats vid identitetskontroll skall bevaras under sju år efter utgången av det kalenderår kontrollen gjordes.

använts vid identitetskontroll skall bevaras under sju år efter utgången av det kalenderår kontrollen gjordes.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

2.7 Förslag till lag (1999:163) om ändring i lagen om penningtvättsregister

Härigenom föreskrivs att 2, 3, 7 och 9 §§ lagen (1999:163) om penningtvättsregister skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Företag som avses i 2 § första stycket lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt får föra penningtvättsregister över sådana uppgifter som *företaget* lämnat med stöd av 9 § andra stycket nämnda lag.

Penningtvättsregister får föras av *ett företag* som avses i 2 §

1. för att förhindra att *företaget* medverkar vid transaktioner som utgör penningtvätt enligt 1 § lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt, och

2. för att *företaget* skall kunna uppfylla uppgiftsskyldigheten i 9 § andra stycket samma lag.

Ett företags penningtvättsregister får inte samköras med motsvarande register hos *ett annat företag*.

Den som är verksam i *företag* som avses i 2 § får inte obehörigen röja uppgift i penningtvättsregister.

Ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken skall inte följa för den som bryter mot förbudet i första stycket.

Föreslagen lydelse

2 §

Fysiska eller juridiska personer som avses i 2 § första och andra styckena lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt får föra penningtvättsregister över sådana uppgifter som *den fysiska eller juridiska personen* lämnat med stöd av 9 § andra stycket nämnda lag.

3 §

Penningtvättsregister får föras av *en fysisk eller juridisk person* som avses i 2 §

1. för att förhindra att *den fysiska eller juridiska personen* medverkar vid transaktioner som utgör penningtvätt enligt 1 § lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt, och

2. för att *den fysiska eller juridiska personen* skall kunna uppfylla uppgiftsskyldigheten i 9 § andra stycket samma lag.

7 §

En fysisk eller juridisk persons penningtvättsregister får inte samköras med motsvarande register hos *en annan fysisk eller juridisk person*.

9 §

Den som är verksam i *en fysisk eller juridisk person* som avses i 2 § får inte obehörigen röja uppgift i penningtvättsregister.

Ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken skall inte följa för den som bryter mot förbudet i första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

2.8 Förslag till lag om ändring i kasinolagen (1999:355)

Härigenom föreskrivs att 8 § kasinolagen (1999:355) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §

En uppgift eller ett fotografi i registret över besökare skall gallras senast ett år efter det att uppgiften eller fotografiet registrerats.

En uppgift eller ett fotografi i registret över besökare skall, *om inte annat anges i andra stycket*, gallras senast ett år efter det att uppgiften eller fotografiet registrerats.

Om en besökare köper eller löser in spelmarker för ett värde motsvarande 1 000 euro eller mer eller om det i annat fall kan antas att köp eller inlösen av spelmarker utgör penningtvätt, skall en uppgift eller ett fotografi i registret över besökare bevaras i fem år efter registreringen. Uppgiften eller fotografiet skall gallras senast en månad efter det att den tiden löpt ut.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

2.9 Förslag till lag om ändring i revisionslagen (1999:1079)

Härigenom föreskrivs att 35 och 37 §§ revisionslagen (1999:1079) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

En revisor får inte till den som saknar rätt att få kännedom om företagets angelägenheter lämna upplysningar om sådana företagets angelägenheter som han får kännedom om när han fullgör sitt uppdrag, om det kan vara till skada för företaget.

En revisor som när han fullgör sitt uppdrag uppsåtligen eller av oaktsamhet skadar företaget skall ersätta skadan. Detsamma gäller när skadan tillfogas någon annan genom överträdelse av denna lag eller tillämplig lag om årsredovisning. En revisor skall även ersätta skada som uppsåtligen eller av oaktsamhet vållas av *hans* medhjälpare.

Om ett registrerat revisionsbolag är revisor, är det detta bolag och den för revisionen huvudansvarige som är ersättningsskyldiga.

Föreslagen lydelse

35 §

En revisor får inte till den som saknar rätt att få kännedom om företagets angelägenheter *obehörigen* lämna upplysningar om sådana företagets angelägenheter som *revisorn* får kännedom om när han *eller hon* fullgör sitt uppdrag, om det kan vara till skada för företaget.

37 §

En revisor som när han *eller hon* fullgör sitt uppdrag uppsåtligen eller av oaktsamhet skadar företaget skall ersätta skadan. Detsamma gäller när skadan tillfogas någon annan genom överträdelse av denna lag eller tillämplig lag om årsredovisning. En revisor skall även ersätta skada som uppsåtligen eller av oaktsamhet vållas av *revisorns* medhjälpare. *I fall som avses i 9 § lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt svarar dock revisorn endast för skada på grund av oriktiga uppgifter som revisorn eller revisorns medhjälpare har haft skälig anledning att anta var oriktiga.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

3 Bakgrund

3.1 1991 års EG-direktiv mot penningtvätt

EG:s ministerråd antog den 10 juni 1991 ett direktiv om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för tvättning av pengar (91/308/EEG, 1991 års direktiv). Direktivet gäller för samtliga länder inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES). Syftet med direktivet är att samordna ländernas insatser för att hindra att den frihet för kapitalrörelser och den frihet att tillhandahålla finansiella tjänster som hör till ett finansiellt integrerat Europa utnyttjas för penningtvätt.

Möjligheterna att omsätta tillgångar som härrör från brott främjar uppkomsten av allvarlig kriminalitet. Det gäller inte minst narkotikabrottsligheten där den stora lönsamheten utgör själva drivkraften i verksamheten. Om finansiella institut kan utnyttjas för penningtvätt finns det, enligt direktivet, risk för att sundheten och stabiliteten hos instituten allvarligt äventyras och att allmänhetens förtroende för hela det finansiella systemet minskar.

Direktivet är ett minimidirektiv, vilket innebär att varje enskilt land kan fastställa strängare regler.

En ovillkorlig skyldighet att vidta åtgärder i enlighet med direktivet finns endast i fråga om tillgångar som härrör från narkotikabrottslighet. Enligt direktivet bör länderna emellertid överväga att utvidga tillämpningen till andra former av brottslighet. Detta har gjorts av bl.a. Sverige, se avsnitt 5.

Medlemsstaterna skall se till att tvättning av pengar, enligt definitionen i direktivet, är förbjuden.

Direktivet omfattar alla kreditinstitut och finansiella institut som de definieras i direktivet. För dessa institut föreskrivs en skyldighet att i vissa situationer kontrollera kundernas identitet. Vidare föreskrivs en skyldighet för instituten att till penningtvättsbekämpande myndigheter anmäla alla förhållanden som kan tyda på penningtvätt och även i övrigt fullt ut samarbeta med dessa myndigheter. Instituterna skall också bevara handlingar och uppgifter från identitetskontroll under viss tid.

Om en anställd eller styrelseledamot i ett institut i god tro har röjt upplysningar för behöriga myndigheter skall detta, enligt direktivet, inte innebära överträdelse av någon sekretessregel och inte föranleda ansvar.

Direktivet kräver vidare att instituten, till dess att de har underrättat behöriga myndigheter, avstår från att utföra sådana transaktioner som de vet eller misstänker har samband med penningtvätt. De behöriga myndigheterna får ge förelägganden om att transaktioner inte skall utföras. Om en transaktion misstänks innefatta penningtvätt och det inte är möjligt att underlåta att utföra transaktionen eller underlåtelsen är ägnad att motverka försök att efterforska en misstänkt transaktion, skall de berörda instituten i efterhand omedelbart underrätta de behöriga myndigheterna.

I syfte att åstadkomma effektiv bekämpning av penningtvätt innehåller direktivet även ett meddelandeförbud. Detta innebär att instituten inte får röja för kunden eller för någon annan utomstående att upplysningar har lämnats till penningtvättsbekämpande myndigheter.

Instituten skall införa rutiner för att hindra att de utnyttjas för transaktioner av medel som har samband med brott samt se till att de anställda får information och utbildning i frågor som rör sådana transaktioner.

Den 1 januari 1994 trädde lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt i kraft. Genom lagen genomfördes 1991 års direktiv i svensk rätt.

3.2 2001 års EG-direktiv mot penningtvätt

Europaparlamentet och rådet antog den 4 december 2001 ett direktiv om ändring av 1991 års direktiv (2001/97/EG, 2001 års direktiv). I ingressen till 2001 års direktiv slås fast att 1991 års direktiv är ett av de främsta instrumenten i kampen mot penningtvätt och att det är lämpligt att uppdatera direktivet i enlighet med kommissionens slutsatser och Europaparlamentets och rådets önsknings. Det konstateras vidare att direktivet inte bara bör återspegla den främsta internationella praxis som finns på området, utan att det även fortsättningsvis skall upprätthålla en hög nivå på skyddet av den finansiella sektorn och andra sårbara verksamheter mot skadliga effekter av vinning av brott.

De väsentligaste ändringarna i förhållande till 1991 års direktiv är följande.

Definitionen av vad som skall avses med finansiellt institut har ändrats på så sätt att även värdepappersföretag enligt definitionen i artikel 1.2 i direktiv 93/22/EEG samt företag för kollektiva investeringar som erbjuder sina andelar eller aktier till försäljning skall omfattas. För tydlighetens skull har det också skrivits in i direktivet att valutaväxlingskontor och betalningsöverföringskontor omfattas (artikel 1 B).

Med *penningtvätt* avses, liksom tidigare, följande förfaranden när de sker uppsåtligt:

- Omvandling eller överföring av egendom i vetskap om att egendomen härrör från brott eller från medverkan till brott och i syfte att hemlighålla eller dölja egendomens olagliga ursprung, eller för att hjälpa någon som är delaktig i sådan verksamhet att undandra sig de rättsliga följderna av sitt handlande.

- Hemlighållande eller döljande av en viss egendoms rätta beskaffenhet eller ursprung, av dess belägenhet, av förfogandet över den, av dess förflyttning av de rättigheter som är knutna till den eller av äganderätten till den, i vetskap om att egendomen härrör från brottet eller från medverkan till brottet.

- Förvärv, innehav eller brukande av egendomen i vetskap om, vid tiden för mottagandet, att egendomen härrörde från brott eller från medverkan till brott.

- Medverkan till, överenskommelse att utföra, försök och medhjälp till, anstiftan och underlättande av samt rådgivning för utförande av någon av de gärningar som anges i föregående strecksatser.

Kretsen av förbrott eller underliggande brott har utvidgats till att omfatta även andra brott än narkotikabrott. Anledningen till detta är, enligt direktivets ingress, att det under de senaste åren skett en utveckling mot en mycket vidare definition av begreppet penningtvätt som grundar sig på en vidare krets av förbrott eller underliggande brott. Detta återspeglas bl.a. i den översyn som gjordes under år 1996 av de 40 rekommendationerna från the Financial Action Task Force on Money

Laundering (FATF), som är det ledande internationella organet i kampen mot penningtvätt. En vidare krets av förbrott underlättar också rapporteringen av misstänkta transaktioner och det internationella samarbetet på detta område.

Med *brottsliga handlingar* avses enligt artikel 1 E alla former av brottslig inblandning i förövandet av ett allvarligt brott. Vidare definieras allvarliga brott som åtminstone:

- alla brott som definieras i artikel 3.1.a i Wien-konventionen,
- de handlingar som utförs av kriminella organisationer såsom dessa handlingar definieras i artikel 1 i gemensam åtgärd 98/733/RIF,
- bedrägeri, åtminstone allvarliga fall, enligt definition i artikel 1.1 och artikel 2 i konventionen om skydd av Europeiska gemenskapernas finansiella intressen,
- mutbrott och bestickning,
- ett brott som kan generera betydande vinning och som är straffbart med ett strängt frihetsstraff, enligt den straffrättsliga lagstiftningen i medlemsstaterna.

Medlemsstaterna får låta även andra brott utgöra sådana brottsliga handlingar som skall omfattas av direktivet.

1991 års direktiv omfattar kreditinstitut och finansiella institut enligt det direktivets definition. Eftersom det, enligt ingressen till 2001 års direktiv, finns en tendens att de som ägnar sig åt penningtvätt i ökad utsträckning använder företag utanför den finansiella sektorn, vilket också har bekräftats av bl.a. FATF:s arbete, har direktivet utvidgats till att omfatta även ett antal andra verksamheter och yrken som har visat sig vara särskilt sårbara för penningtvätt. Direktivet skall därför omfatta även följande juridiska och fysiska personer vid utövandet av deras yrkesmässiga verksamhet enligt artikel 2a:

- *revisorer och skatterådgivare,*
- *fastighetsmäklare,*
- *notarier och andra oberoende jurister* när de deltar
 - a. antingen genom att hjälpa till vid planering eller genomförande av transaktioner för klientens räkning vid
 - köp och försäljning av fastigheter eller företag,
 - förvärv av klientens pengar, värdepapper eller andra tillgångar,
 - öppnande eller förvaltning av bank-, spar-, eller värdepapperskonton,
 - organisering av nödvändigt kapital för bildande, drift eller ledning av företag,
 - bildande, drivande eller ledande av trustar, bolag eller liknande strukturer,
 - b. eller genom att handla i en klients namn och för dennes räkning vid finansiella transaktioner eller transaktioner med fast egendom.
- *handlare* som köper och säljer varor av högt värde, som ädelstenar eller ädelmetaller, eller konstföremål, och auktionsfirmor när betalning görs kontant och med ett belopp motsvarande 15 000 euro eller mer,
- *kasinon.*

Notarier och oberoende jurister, såsom de definieras av medlemsstaterna, omfattas således av direktivet bara när de deltar i finansiella transaktioner eller företagstransaktioner, där, enligt direktivets ingress, risken är som störst för att deras tjänster missbrukas i syfte att tvätta pengar som

utgör vinning från brottslig verksamhet. Direktivet medger vidare att medlemsstaterna i fråga om notarier, oberoende jurister, revisorer och skatterådgivare, i vissa fall inte behöver tillämpa kraven på att uppgifter självmant skall lämnas till penningtvättsbekämpande myndigheter om förhållanden som kan tyda på penningtvätt. Medlemsstaterna får således i detta avseende undanta sådan information som dessa yrkeskategorier har fått av någon av sina klienter eller som avser några av dessa klienter medan de bedömer klientens rättsliga situation eller då de försvarar eller företräder klienten i eller i fråga om ett rättsligt förfarande, inklusive rådgivning beträffande inledande eller undvikande av ett rättsligt förfarande, oberoende av om denna information har erhållits före, under eller efter ett sådant förfarande.

I artikel 6 som kräver att de institut och personer som omfattas av direktivet skall samarbeta fullt ut med "de myndigheter som har ansvar för att bekämpa tvättning av pengar" finns, såvitt gäller notarier och oberoende jurister, en möjlighet för medlemsstaterna att utse ett lämpligt självreglerande organ till den myndighet till vilken dessa grupper skall rapportera misstankar om penningtvätt.

För notarier, oberoende jurister, revisorer och skatterådgivare är medlemsstaterna inte skyldiga att tillämpa förbudet att röja för klienten eller någon annan utomstående att upplysningen har lämnats till penningtvättsbekämpande myndigheter. Kommissionen skall inom tre år efter det att direktivet har trätt i kraft genomföra en särskild undersökning av aspekter som har samband med genomförandet av bl.a. den särskilda bestämmelsen om advokater och andra oberoende jurister, identifikationen av kunder i distanstransaktioner och möjliga effekter på elektronisk handel.

3.3 FATF

År 1989 bildade länderna i den s.k. G-7 gruppen en finansiell arbetsgrupp mot penningtvätt FATF. Sverige har deltagit i FATF:s arbete redan från dess början. Sammanlagt har 29 länder och två organisationer, däribland Europeiska kommissionen, anslutit sig till FATF. Varje år anordnar FATF s.k. plenarmöten. Normalt äger dessa rum cirka fyra gånger per år. Under vissa delar av dessa möten deltar även internationella organisationer såsom Europarådet och Interpol.

FATF har antagit 40 rekommendationer om penningtvätt som avser att förbättra de nationella rättssystemen för bekämpning av penningtvätt, förstärka det finansiella systemets roll samt förstärka det internationella samarbetet. Enligt rekommendationerna bör alla medlemsstater ratificera Wienkonventionen (narkotikabrottskonventionen) men även överväga att utvidga straffbarhetsområdet för penningtvätt till andra brott än de som har anknytning till narkotika. Rekommendationerna bör vidare gälla inte bara för banker utan även för andra finansiella institut. De finansiella instituten bör identifiera och registrera kundernas identitet. Alla komplexa, ovanliga och omfattande transaktioner som inte har ett uppenbart ekonomiskt eller lagligt syfte bör ägnas särskild uppmärksamhet. Detsamma gäller överföringar som följer ett ovanligt transaktionsmönster. Misstänker ett finansiellt institut att pengar härrör från brottslig verksamhet bör de åläggas att genast rapportera sina

misstankar till behöriga myndigheter. De finansiella instituten bör utforma program för bl.a. personalutbildning och interna kontrollfunktioner. Speciell uppmärksamhet skall ägnas åt affärsförbindelser med bolag och finansiella institut, som hör hemma i länder som i otillräcklig utsträckning eller inte alls följer FATF:s rekommendationer. Tillsynsmyndigheterna bör se till att instituten har adekvata program för att skydda sig mot penningtvätt. Ett internationellt utbyte av allmän information om penningtvätt liksom information om misstänkta transaktioner bör ske. Rekommendationerna förespråkar ett internationellt samarbete rörande förverkande, rättshjälp och utlämning. Nyligen avslutades en översyn av de 40 rekommendationerna.

I FATF:s löpande arbete ingår också att undersöka hur medlemsländerna uppfyller rekommendationerna. FATF undersökte Sverige år 1992 vilket ledde fram till en översyn av den svenska organisationen för bekämpning av penningtvätt. I det löpande arbetet ingår också att undersöka länder som ännu inte är medlemmar i FATF.

Sverige har beaktat FATF:s rekommendationer, men eftersom de till stor del överensstämmer med 1991 års penningtvättsdirektiv har de inte föranlett några separata lagstiftningsåtgärder.

I anledning av händelserna den 11 september 2001 antog FATF i oktober samma år åtta särskilda rekommendationer som är avsedda att utgöra en ny internationell standard för bekämpning av terroristfinansiering.

De särskilda rekommendationerna innebär att medlemsstaterna omedelbart skall vidta åtgärder för att ratificera och genomföra relevanta rättsliga instrument beslutade av Förenta nationerna. Finansiering av terrorism, terroristhandlingar och terroristorganisationer skall kriminaliseras. Vidare skall medlemsstaterna spärra och konfiskera terroristtillgångar och rapportera misstänkta transaktioner med koppling till terrorism. Kraven på kundidentifiering när det gäller såväl nationella som internationella elektroniska överföringar skall skärpas. Samarbetet mellan länder skall utökas och medlemmarna skall tillhandahålla mesta möjliga bistånd till andra länders brottsbekämpande organ och tillsynsmyndigheter i fråga om terroristfinansiering. Vidare skall befintliga anti-penningtvättskrav gälla även för alternativa överföringssystem och medlemmarna skall slutligen säkerställa att utsatta organisationsstrukturer, såsom t.ex. olika slags ideella organ, inte kan missbrukas för terroristfinansiering.

3.4 Lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt

1991 års direktiv har genomförts i svensk rätt huvudsakligen genom lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt (penningtvättslagen), som trädde i kraft den 1 januari 1994 (prop. 1992/93:207, bet. 1992/93:JuU37, rskr. 1992/93:375). Omfattande ändringar gjordes i lagen år 1999 (prop. 1998/99:19, bet. 1998/99:JuU8, rskr. 1998/99:134).

Enligt 1 § har lagen till syfte att förhindra sådana åtgärder med avseende på egendom som har förvärvats genom brott, som kan medföra att denna egenskap hos egendomen fördöljs, att den brottslige får möjlighet att undandra sig rättsliga påföljder eller att återanskaffandet av egendomen försvåras, samt sådana åtgärder som innefattar förfogande över och förvärv, innehav eller brukande av egendomen (penningtvätt).

Även åtgärder med annan egendom än sådana som har förvärvats genom brott är att anse som penningtvätt, om åtgärderna är ägnade att dölja att någon har berikat sig genom brottslig gärning. Sådana förfaranden kan vara straffbara enligt häleri- eller penninghäleribestämmelserna i 9 kap. brottsbalken eller enligt andra straffbestämmelser i brottsbalken.

Lagens tillämpningsområde omfattar i dag endast finansiella företag av olika slag: företag som driver bankrörelse, livförsäkringsrörelse, värdepappersrörelse, finansieringsverksamhet, verksamhet i form av valuta- växling och betalningsöverföringar, verksamhet enligt lagen om försäkringsmäklare och verksamhet för utgivning av elektroniska pengar. Lagen gäller dock bara sådan verksamhet som är inriktad mot kunder och som bedrivs från ett fast driftsställe i Sverige. De viktigaste bestämmelserna i lagen innebär i huvudsak följande.

Företag som omfattas av lagens tillämpningsområde får inte medvetet medverka vid transaktioner som kan antas utgöra penningtvätt.

Sådana företag skall kräva att kunden legitimerar sig när en affärsförbindelse inleds (4 §). Med affärsförbindelse menas en förbindelse av mer stadigvarande slag och exempelvis inte att en person vid ett enstaka tillfälle växlar sedlar eller mynt. Identitetskontroll skall alltid utföras vid transaktioner som överstiger 110 000 kronor. Detsamma gäller om transaktionen inte överstiger detta belopp men kan antas ha samband med en annan transaktion och tillsammans med denna överstiger beloppsgränsen. Om summan inte är känd vid tidpunkten för en transaktion, skall identiteten kontrolleras så snart summan av transaktionerna överstiger det angivna värdet.

Undantag från kravet på identitetskontroll kan göras när kunden är ett företag med verksamhet i ett land inom det Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) och omfattas av motsvarande penningtvättsbestämmelser (5 §). Undantag från kravet på identitetskontroll gäller också om transaktionen görs till ett konto som tillhör någon vars identitet tidigare har kontrollerats eller om ett försäkringsavtals årliga premie uppgår till högst 7 000 kronor eller om engångspremien uppgår till högst 18 000 kronor. Det sistnämnda undantaget gäller också företag som bedriver verksamhet enligt 1 § lagen (1989:508) om försäkringsmäklare.

Om det kan antas att en affärsförbindelse inleds eller en transaktion görs för någon annans räkning, skall företaget som omfattas av lagen på lämpligt sätt försöka skaffa sig kännedom om identiteten hos den för vars räkning handlingen görs. Något krav på att vägra att verkställa transaktionen bara på den grunden att uppdragsgivarens identitet inte har kunnat fastställas ställs inte upp i lagen. Det faktum att identiteten inte har kunnat fastställas borde emellertid normalt innebära att företaget iakttar särskild försiktighet.

Om ett finansiellt företag av det slag som omfattas av penningtvättslagens skyldigheter och som hör hemma inom EES – för annans räkning – vill inleda en affärsförbindelse eller utföra en transaktion behöver någon identitetskontroll inte göras. Detsamma gäller om särskilda skäl talar för att en sådan är obehövlig (6 § andra stycket).

Identitetskontroll skall alltid göras, oavsett beloppets storlek, om det kan antas att en transaktion utgör penningtvätt (7 §).

Handlingar eller uppgifter som har använts vid identitetskontroll skall bevaras i minst fem år från det att affärsförbindelsen upphörde (8 §).

Företagen skall granska alla transaktioner som skäligen kan antas utgöra penningtvätt och lämna uppgifter till Rikspolisstyrelsen eller den polismyndighet som regeringen bestämmer om alla omständigheter som kan tyda på penningtvätt (9 §). Regeringen har inte utsett någon särskild polismyndighet till vilken uppgifterna skall lämnas. I praktiken har anmälningarna gjorts till Finanspolisen, som är den del av Rikspolisstyrelsen som ansvarar för frågor om penningtvätt. Företaget skall dessutom på begäran av myndigheten lämna de ytterligare uppgifter som behövs för utredningen om penningtvätt. Polisen får därigenom möjlighet att vända sig till företaget för att ställa ytterligare frågor i ett visst ärende som har anmälts dit. Även annat finansiellt företag som avses i 2 § första stycket skall lämna de uppgifter för utredningen om penningtvätt som myndigheten begär sedan ett företag gjort en anmälan dit om penningtvätt. Polisens frågor måste avse utredningen i ett redan initierat ärende. Om en anmälan sker skall företaget i enlighet med förbudet i 3 §, att medverka vid transaktionen som kan antas utgöra penningtvätt, avstå från att utföra transaktionen.

Den som yrkesmässigt bedriver handel med antikviteter, konst, ädelstenar, metaller, skrot eller transportmedel, förmedling av fastigheter eller bostadsrätter eller också lotteri – och spelverksamhet skall på begäran av Rikspolisstyrelsen eller den myndighet som regeringen bestämmer lämna de uppgifter som myndigheten anser vara av betydelse vid utredning om penningtvätt (9 a §). Inte heller här har regeringen föreskrivit någon särskild myndighet till vilken uppgifter skall lämnas. I praktiken lämnas uppgifterna även i dessa fall till Finanspolisen som ges möjlighet att vända sig till branscher där penningtvätt kan antas förekomma och som inte omfattas av uppgiftsskyldigheten i 2 §, för att inhämta information i ett visst penningtvättsärende. Det krävs alltså att ett konkret ärende redan har initierats hos Finanspolisen för att svarsskyldighet skall inträda.

Ett företag som med stöd av 9 § lämnar uppgifter får inte göras ansvarigt för att det åsidosatt tystnadsplikten, om företaget hade anledning att räkna med att uppgiften borde lämnas. Skyldigheten att lämna uppgifter bryter således tystnadsplikten i bl.a. 1 kap. 10 § bankrörelselagen, dvs. bestämmelsen om banksekretess. Inte heller svarsskyldiga företag enligt 9 a § får göras ansvariga för åsidosättande av tystnadsplikt. Dessa företag har enligt bestämmelsen skyldighet att lämna de uppgifter som myndigheten begär. Någon bedömning av om företaget hade anledning att räkna med att uppgifterna borde lämnas, skall således inte göras av dessa företag. Även styrelseledamöter, anställda och andra som lämnar uppgifter för ett företags räkning är skyddade av bestämmelsen.

Företaget, dess styrelseledamöter eller anställda får inte underrätta kunden i fråga eller någon utomstående om att en granskning har genomförts eller att uppgifter om en misstänkt transaktion har lämnats till polismyndighet. Underrättelse får inte heller ske om att polisen har inlett en undersökning med anledning av de uppgifter som har lämnats.

Om Finansinspektionen vid en inspektion av ett företag eller på något annat sätt får kännedom om transaktioner som kan antas utgöra penningtvätt, skall inspektionen underrätta Finanspolisen om dessa (12 §).

Företaget skall vidare ha rutiner som förhindrar att företaget utnyttjas för penningtvätt (13 §). Företaget skall också ansvara för att de anställda

får behövlig information och utbildning. Finansinspektionen har genom föreskrifter och allmänna råd angett vilka rutiner som skall följas och vilken information och utbildning som skall finnas (FFFS 1999:8). Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet åsidosätter gransknings- eller uppgiftsskyldigheten eller bryter mot meddelandeförbudet i 11 § kan dömas till böter (14 §).

4 Allmänt om genomförandet av 2001 års direktiv

Ett EG-direktiv är bindande för medlemsstaterna med avseende på det resultat som skall uppnås, men överlåter åt medlemsstaterna att bestämma form och tillvägagångssätt för genomförandet (artikel 249 i EG-fördraget). Det innebär att medlemsstaterna inte är bundna av ordalydelsen eller systematiken i ett direktiv, om det avsedda resultatet kan uppnås med en annan ordalydelse eller systematik.

1991 års direktiv är ett av de främsta internationella instrumenten i kampen mot penningtvätt. Under den tid som har förflutit sedan det direktivet antogs (juni 1991) har det uppmärksammats att det finansiella systemet alltmer utnyttjas för penningtvätt. Det har också kunnat konstateras – bl.a. genom det arbete som FATF utfört genom att kartlägga och utvärdera internationella trender och tendenser på penningtvättsområdet – att de som har för avsikt att ägna sig åt penningtvätt har sökt sig till yrkesgrupper och förfaringssätt som inte omfattas av 1991 års direktiv. I 2001 års direktiv är därför räckvidden utökad till att gälla verksamhet hos fler typer av juridiska och fysiska personer som visat sig vara sårbara för penningtvätt. Samtidigt måste de särdrag som de normer som gäller bl.a. för advokater och revisorer beaktas. 1991 års direktiv har huvudsakligen genomförts i svensk rätt genom bestämmelser i penningtvättslagen. FATF:s 40 rekommendationer, som utgör internationell standard för bekämpande av penningtvätt (se avsnitt 3.3), är också anammade i svensk rätt. Penningtvättslagens allmänna uppbyggnad och systematik bygger på dessa rättsliga instrument. Vid genomförandet av 2001 års direktiv ter det sig naturligt att hålla fast vid denna struktur.

5 Förbjuden penningtvätt

Promemorians bedömning: Svensk lagstiftning uppfyller redan direktivets krav i fråga om vad som skall anses vara förbjuden penningtvätt.

Skälen för promemorians bedömning

Direktivets bestämmelser

I den nya artikel 1 C definieras vad som skall anses utgöra förbjuden penningtvätt. Definitionen är hämtad från narkotikabrottskonventionen. Med *penningtvätt* avses följande förfaranden när de sker uppsåtligen:

- omvandling eller överföring av egendom i vetskap om att egendomen härrör från brott eller från medverkan till brott och i syfte att hemlighålla eller dölja egendomens olagliga ursprung, eller för att hjälpa någon som är delaktig i sådan verksamhet att undandra sig de rättsliga följderna av sitt handlande.

- hemlighållande eller döljande av en viss egendoms rätta beskaffenhet eller ursprung, av dess belägenhet, av förfogandet över den, av dess förflyttning, av de rättigheter som är knutna till den, eller av äganderätten till den, i vetskap om att egendomen härrör från brott eller från medverkan till brott.

- förvärv, innehav eller brukande av egendom i vetskap om, vid tiden för mottagandet, att egendomen härrörde från brott eller från medverkan till brott.

- medverkan till, överenskommelse att utföra, försök och medhjälp till, anstiftan och underlättande av samt rådgivning för utförande av någon av de gärningar som sägs i föregående strecksatser.

Enligt artikel 1 E avses med *brottsliga handlingar* alla former av brottslig inblandning i förövandet av ett allvarligt brott. Allvarliga brott är åtminstone

- alla brott som definieras i artikel 3.1 a i Wienkonventionen (dvs. narkotikabrottskonventionen),

- de handlingar som utförs av kriminella organisationer såsom dessa handlingar definieras i artikel 1 i den gemensamma åtgärden 98/733/RIF (dvs. brott som kan bestraffas med fängelse upp till minst fyra år eller ett strängare straff och som utförs under vissa särskilt angivna organiserade former),

- bedrägeri, åtminstone i allvarliga fall, enligt definitionen i artikel 1.1 och artikel 2 i konventionen om skydd av Europeiska gemenskapernas finansiella intressen (dvs. vissa i konventionstexten beskrivna bedrägerier som riktar sig mot EG:s finansiella intressen),

- mutbrott och bestickning,

- ett brott som kan generera betydande vinning och som är straffbart med ett strängt frihetsstraff, enligt den straffrättsliga lagstiftningen i medlemsstaten. Medlemsstaterna får även beteckna andra brott som sådana brottsliga handlingar som skall omfattas av detta direktiv.

Bestämmelserna innebär således att medlemsstaterna är skyldiga att förbjuda penningtvätt när det gäller vinster från vissa särskilt allvarliga brott. Eftersom penningtvättsdirektivet är ett minimidirektiv kan varje medlemsstat fastställa strängare regler och därmed låta vinster från fler brott, oavsett om de är att betrakta som allvarliga eller inte, omfattas av förbudet.

Svenska straffbestämmelser

Sverige har ratificerat narkotikabrottskonventionen (prop. 1990/91:127, bet. 1990/91:JuU32, rskr. 1990/91:323, SÖ 1991:41). Genom ändringar i bestämmelserna om häleri i 9 kap. 6 och 7 §§ brottsbalken anpassades den svenska strafflagstiftningen till konventionens krav vad gäller de förfaranden som skall anses utgöra straffbar penningtvätt. Det straffbara området för penningtvätt har därefter ytterligare utvidgats.

För att öka möjligheterna att komma till rätta med penningtvätt infördes den 1 juli 1999 två nya bestämmelser i brottsbalken, penninghäleri och penninghäleriförseelse, 9 kap. 6 a och 7 a §§ (prop. 1998/99:19, bet. 1998/99:JuU8, rskr. 1998/99:134, SFS 1999:164). Innan den nya lagstiftningen trädde i kraft omfattades endast åtgärder som vidtogs med egendom som härrör från brottsligt förvärv av straffansvar. Typiska brottsliga förvärv är sådana som skett genom stöld, bedrägeri eller förskingring, men såsom brottsligt förvärv är också att anse t.ex. muta, spelvinst genom dobbleri, inkomst genom koppleri eller narkotikabrott samt byte vid jakt eller fiske på förbjudet område eller på förbjuden tid. Begränsningen till egendom som härrör från brottsliga förvärv utesluter dock ansvar för häleri för den som hjälper någon annan att omsätta egendom i syfte att dölja att den andra hade berikat sig genom sådana skatte- eller tullbrott som innebar att skatt, tull eller annan avgift undandras staten. Vinst som uppkommit genom dessa skatte- eller tullbrott anses nämligen inte härröra från något brottsligt förvärv. De nya bestämmelserna om penninghäleri och penninghäleriförseelse infördes för att utsträcka straffansvaret till att omfatta även den som bistår annan med att dölja att denne berikat sig genom brottslig gärning, exempelvis genom skatte- eller tullbrott.

Genom en lagändring som trädde i kraft den 1 januari 2002 (prop. 2000/01:133, bet. 2001/02:JuU2, rskr. 2001/02:3, SFS 2001:780) utvidgades dessutom straffansvaret till att även omfatta försök, förberedelse och stämpling till grovt häleri och grovt penninghäleri (9 kap. 11 § brottsbalken).

Förfaranden som innefattar penningtvätt är således straffbara som häleri, häleriförseelse, penninghäleri eller penninghäleriförseelse. Vidare kan bestämmelserna om skyddande av brottsling i 17 kap. 11 § brottsbalken bli tillämpliga i vissa fall.

Uppfyller de svenska bestämmelserna direktivets krav?

Direktivet kräver endast att det skall vara förbjudet att tvätta vinning från vissa särskilt angivna typer av allvarliga brott. De brott som omfattas är narkotikabrott, mutbrott och bestickning, vissa bedrägerier som riktar sig mot EG:s finansiella intressen, brott som kan leda till åtminstone fyra års

fängelse eller strängare straff och som utförs under särskilda organiserade former samt alla andra brott som kan generera betydande vinning och som är straffbara med ett strängt frihetsstraff, enligt den straffrättsliga lagstiftningen i medlemsstaten.

Som framgår av redogörelsen ovan är de svenska bestämmelserna om häleri och häleriförseelse samt penninghäleri och penninghäleriförseelse inte begränsade till att omfatta vinning från vissa brottstyper. Inte heller är de inskränkta till att endast omfatta vinning från vissa särskilt grova brott. Bestämmelserna är i stället generellt utformade och omfattar vinning från alla typer brott. Således omfattas egendom som härrör från brottsliga förvärv, t.ex. stöld, bedrägeri, förskingring, muta, spelvinst genom dubbleri, inkomst genom koppleri eller narkotikaförsäljning. Därutöver omfattas vinning från alla andra brott som gett upphov till vinst, men som inte härrör från ett brottsligt förvärv, t.ex. vinster som uppkommer i samband med att skatt, tull eller annan avgift undandras staten.

Bestämmelserna om häleri och penninghäleri omfattar således betydligt fler brott än de som det enligt direktivet skall vara straffbart att tvätta vinning från. Dessutom är försök, förberedelse och stämpling till grovt häleri och grovt penninghäleri straffbart. I detta sammanhang bör också påpekas att direktivet endast ställer krav på att uppsåtlig penningtvätt skall vara förbjudet. Även i detta avseende är de svenska bestämmelserna på området mer långtgående än vad som föreskrivits i direktivet eftersom oaktsam penningtvätt är straffbart enligt bestämmelserna om häleriförseelse och penninghäleriförseelse. När det gäller direktivets bestämmelser om vilka förfaranden som skall vara förbjuden penningtvätt, görs således den bedömningen att de inte ställer krav på några lagstiftningsåtgärder.

6 Vilka skall omfattas av penningtvättslagen?

6.1 Vissa finansiella företag

Promemorians förslag: De som driver fondverksamhet skall omfattas av penningtvättslagen.

Skälen för promemorians förslag: I artikel 1 har en del ändringar och tillägg i sak skett i förhållande till 1991 års direktiv i fråga om definitionerna av kreditinstitut och finansiellt institut. Den utvidgade definitionen av finansiellt institut innebär att dels värdepappersföretag såsom det definieras i artikel 1.2 i rådets direktiv 93/22/EEG av den 10 maj 1993 om investeringstjänster inom värdepappersområdet, dels företag för kollektiva investeringar som erbjuder sina andelar eller aktier till försäljning omfattas. För tydlighetens skull anges också uttryckligen att definitionen av finansiella institut omfattar valutaväxlingskontor och betalningsöverföringskontor.

Penningtvättslagen omfattar i dag verksamhet av det slag som beskrivs i 1 kap. 3 § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse, dvs. olika typer av tillståndspliktig värdepappersrörelse. Med värdepappersrörelse avses att yrkesmässigt tillhandhålla en eller flera av följande tjänster

- handel med finansiella instrument för annans räkning i eget namn,
- förmedling av kontakt mellan köpare och säljare av finansiella instrument,
- handel med finansiella instrument för egen räkning,
- förvaltning av någon annans finansiella instrument och
- garantigivning eller annan medverkan vid emissioner av fondpapper eller erbjudanden om köp eller försäljning av finansiella instrument som är riktade till en öppen krets.

Enligt artikel 1.2 i direktiv 93/22/EEG är värdepappersföretag en juridisk eller fysisk person vars regelmässiga verksamhet eller rörelse består i att yrkesmässigt tillhandahålla investeringstjänster. Dessa tjänster är desamma som dem som utgör värdepappersrörelse enligt den nämnda paragrafen i lagen om värdepappersrörelse. I och med att penningtvättslagen således är tillämplig på den som driver värdepappersrörelse är utvidgningen av penningtvättsdirektivet till att omfatta värdepappersföretag redan genomförd i svensk lagstiftning.

Som nämnts utvidgas penningtvättsdirektivet även till att omfatta företag för kollektiva investeringar som erbjuder sina andelar eller aktier till försäljning. De företag som i första hand torde åsyftas är sådana företag som regleras i rådets direktiv 85/611/EEG av den 20 december 1985 om samordning av lagar och andra författningar som avser företag för kollektiva investeringar i överlåtbara värdepapper (fondföretag) dvs. det s.k. UCITS-direktivet. Detta direktiv har genomförts i svensk rätt genom lagen (1990:1114) om värdepappersfonder. Under år 2002 beslutade Europaparlamentet och rådet två direktiv med betydande ändringar av UCITS-direktivet. Regeringen har nyligen i en proposition föreslagit en ny lag om investeringsfonder som skall ersätta lagen om värdepappersfonder (prop. 2002/03:150). Genom den förslagna nya lagstiftningen, som avses träda i kraft den 1 april 2004, genomförs 2002 års ändringsdi-

rektiv. Den nya lagen innebär att kollektiva investeringar i finansiella instrument och vissa andra finansiella tillgångar kan ske i två typer av investeringsfonder, nämligen värdepappersfonder eller specialfonder. Värdepappersfonder är den typ av kollektiv investering som uppfyller UCITS-direktivets regler. Vad som bl.a. skiljer specialfonder från värdepappersfonder, förutom en större frihet i fråga om placering av fondens medel, är att de kan vända sig till en särskild angiven och avgränsad krets investerare. Specialfonder behöver således inte vända sig till allmänheten vid försäljning av andelar i fonden. Båda slagen av fonder förvaltas dock av fondbolag och den verksamhet som drivs av dessa med avseende på fonderna betecknas i lagen som fondverksamhet. Det står för svensk del klart att sådan fondverksamhet som kommer att drivas i enlighet med den förslagna lagen om investeringsfonder omfattas av penningtvättsdirektivets beskrivning av "företag för kollektiva investeringar som erbjuder sina andelar eller aktier till försäljning".

Frågan är om det finns andra typer av svenska företag för kollektiva investeringar som ryms inom direktivets beskrivning och som därmed bör omfattas av penningtvättslagen. De former av kollektiva investeringar som då eventuellt skulle kunna tänkas komma ifråga är aktiesparkklubbar och investmentbolag. Det torde dock vara tveksamt om någon av dessa investeringsformer kan sägas erbjuda sina andelar eller aktier till "försäljning". Vad som vidare talar mot att dessa investeringsformer skulle kunna omfattas av direktivet är att "företag för kollektiva investeringar som erbjuder sina andelar eller aktier till försäljning" ingår i definitionen av finansiella institut (artikel 1 B) som i övrigt bara inbegriper sådana företag som omfattas av EG-reglerna för finansiella tjänster. Slutsatsen blir därför att bara fondverksamhet bör anses utgöra sådant företag för kollektiva investeringar som nämns i artikel 1 B.2 och därmed omfattas av penningtvättslagens bestämmelser.

6.2 Revisorer och skatterådgivare

<p>Promemorians förslag: Revisorer och skatterådgivare skall omfattas av penningtvättslagen.</p>

Skälen för promemorians förslag: Enligt den nya artikeln 2a.3 som förs in i direktivet utvidgas tillämpningsområdet till skatterådgivare och revisorer. Bestämmelser om revisorer finns i lagen (2001:883) om revisorer. Det finns två slags revisorer; godkända och auktoriserade revisorer. För att bli godkänd eller auktoriserad revisor skall sökanden uppfylla vissa angivna krav.

Revisorer står under tillsyn av Revisorsnämnden. Nämnden har till uppgift att handlägga frågor om godkännande och auktorisation av revisorer samt registrering av revisionsbolag, att utöva tillsyn över revisorers och revisionsbolags verksamhet, att pröva frågor om disciplinära åtgärder samt att ansvara för att god revisorssed utvecklas på ett ändamålsenligt sätt. Revisorsnämnden utreder anmälningar mot enskilda revisorer och registrerade revisionsbolag. Om en skattemyndighet i fråga om en revisor eller ett registrerat revisionsbolag uppmärksammar någon omständighet som kan vara av betydelse för nämndens verksamhet, är myndigheten

enligt lag skyldig att underrätta nämnden. Nämnden bedriver också systematisk och uppsökande tillsyn. Revisorer och registrerade revisionsbolag är skyldiga att låta nämnden vid sin tillsyn granska akter, bokföring och övriga handlingar som hör till verksamheten och att lämna nämnden de uppgifter som behövs för tillsynen. De disciplinära åtgärder nämnden kan tillgripa är erinran, varning eller upphävande. En revisor som varnas kan även åläggas att betala straffavgift till staten. Nämndens beslut i disciplinärenden kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Penningtvättslagen bör ändras så att godkända och auktoriserade revisorer kommer att omfattas av lagens tillämpningsområde.

I direktivets artikel 2a.3 används begreppet skatterådgivare. I den svenska lagstiftningen förekommer inte detta begrepp. Skatterådgivning sker i dag inom ett stort antal områden och utövas av olika yrkeskategorier. Det är svårt att ge en heltäckande beskrivning av alla områden där skatterådgivning förekommer. Skatterådgivning lämnas bl.a. i samband med större strukturaffärer som genomförs av företag såsom förvärv, fusioner och utköp av börsnoterade företag. Rådgivning som sker på detta område syftar till att strukturera en företagsaffär på mest förmånliga sätt från ett skatteperspektiv. Inom detta område har advokatbyråerna en stor del av marknaden i Sverige. Vidare sker skatterådgivning löpande inom området för företagsbeskattning t.ex. vid upprättandet av deklarationer och rådgivning i samband härmed. På detta område dominerar de större revisionsbyråerna marknaden. Skatterådgivning förekommer även i samband med att arvs- och familjerättsliga frågor löses t.ex. vid generationsskiften inom olika näringsgrenar såsom jordbruket. Där är t.ex. LRF konsult en betydande aktör. Avslutningsvis kan nämnas skatterådgivning till fysiska personer. Inom detta område fungerar bankerna som viktiga aktörer.

Att närmare precisera begreppet skatterådgivare i lagstiftningen låter sig knappast göra med tanke på de olika former och sammanhang som skatterådgivning förekommer i. Penningtvättslagen bör därför ändras så att yrkesmässig skatterådgivningsverksamhet omfattas av lagens tillämpningsområde.

6.3 Fastighetsmäklare

Promemorians förslag: Fastighetsmäklare enligt 1 § fastighetsmäklarlagen (1995:400) skall omfattas av penningtvättslagen.

Skälen för promemorians förslag: Enligt den nya artikeln 2a.4 som förs in i direktivet utvidgas dess tillämpningsområde till att omfatta även fastighetsmäklare.

Bestämmelser om fastighetsmäklare finns i fastighetsmäklarlagen (1995:400). Med fastighetsmäklare avses enligt lagen fysiska personer som yrkesmässigt förmedlar fastigheter, delar av fastigheter, byggnader på annans mark, tomträtter, bostadsrätter, andelsrätter avseende lägenhet, arrenderätter eller hyresrätter. Fastighetsmäklare skall vara registrerade hos och stå under tillsyn av Fastighetsmäklarnämnden. Detta gäller dock inte advokater och fastighetsmäklare som ägnar sig enbart åt vissa former

av förmedling av hyresrätter. För att kunna bli registrerad som fastighetsmäklare krävs att man uppfyller vissa i lagen angivna krav, bl.a. att man har tillfredsställande utbildning samt är redbar och i övrigt lämplig som fastighetsmäklare (6 §). Fastighetsmäklarnämnden har rätt att bl.a. granska akter, bokföring och övriga handlingar som hör till mäklarverksamheten samt att lämna de uppgifter som begärs för tillsynen. Nämnden kan återkalla en mäklares registrering eller meddela mäklaren en varning.

För att uppfylla direktivets krav bör den som driver verksamhet som fastighetsmäklare i enlighet med vad som anges i 1 § fastighetsmäklarlagen omfattas av penningtvättslagen.

6.4 Oberoende jurister

Promemorians förslag: Advokater, biträdande jurister på advokatbyrå och andra oberoende jurister, skall omfattas av penningtvättslagen bara när de deltar i vissa angivna finansiella transaktioner eller företagstransaktioner.

Skälen för promemorians förslag: Enligt den nya artikel 2a.5 som förs in i direktivet utvidgas tillämpningsområdet till notarier och oberoende jurister när de deltar i vissa angivna finansiella transaktioner eller företagstransaktioner.

Notarier och oberoende jurister omfattas av penningtvättsdirektivets skyldigheter när de deltar

1. antingen genom att hjälpa till vid planering eller genomförande av transaktioner för klientens räkning vid

- a) köp och försäljning av fastigheter eller företag,
- b) förvaltning av klientens pengar, värdepapper eller andra tillgångar,
- c) öppnande eller förvaltning av bank-, spar- eller värdepapperskonton,
- d) organisering av nödvändigt kapital för bildande, drift eller ledning av företag,
- e) bildande, drivande eller ledande av truster, bolag eller liknande strukturer,

2. eller genom att handla i en klients namn och för dennes räkning vid finansiella transaktioner eller transaktioner med fast egendom.

Med begreppet oberoende jurister torde, överfört på svenska förhållanden, avses advokater, biträdande jurister på advokatbyråer samt även andra självständiga, rådgivande jurister som inte bedriver sin verksamhet i advokatform. Bolagsjurister och jurister anställda vid föreningar, statliga verk eller myndigheter samt kommunala organ lär dock inte omfattas, eftersom de inte kan sägas vara oberoende i den mening som avses i direktivet.

I vissa länder finns notarier (s.k. latinska notarier) som verkar bl.a. inom fastighets- och successionsrättens område. Sådana notarier kan förutom myndighetsliknande uppgifter också ha viss självständig, rådgivande verksamhet. Med det i direktivet använda begreppet notarier avses således inte de svenska tings-, läns- eller överrättsnotarierna. Vid genomförandet av direktivet i svensk rätt bör därför begreppet notarier undvikas.

Det skulle i och för sig kunna övervägas att i penningtvättslagen använda begreppet notariatsfunktion, notarier av kontinental typ eller liknande. Men eftersom de jurister som omfattas av direktivet för svenskt vidkommande omfattas av begreppet oberoende jurister räcker det att använda detta begrepp.

Av artikel 2a.5 framgår att oberoende jurister skall omfattas av direktivets skyldigheter när de deltar i vissa angivna finansiella transaktioner eller företagstransaktioner. Den beskrivning av dessa transaktioner som ges i artikeln är i huvudsak direkt överförbara på svenska förhållanden. Viss anpassning av den beskrivning som avser bildande, drivande eller ledande av ”truster, bolag eller liknande strukturer” (punkten e) till de rättsfigurer som förekommer här i landet bör dock göras. Det förefaller lämpligt att det i penningtvättslagen används uttrycket ”bolag, föreningar

och stiftelser” i stället. Utgångspunkten är att advokater, biträdande jurister på advokatbyrå och andra oberoende jurister omfattas av penningtvättslagen. Som framgår av avsnitten 8.1 och 9.1 föreslås emellertid för sådana jurister flera långtgående undantag från de skyldigheter som annars gäller för de juridiska och fysiska personer som omfattas av penningtvättslagens olika krav i fråga om bl.a. identitetskontroll samt granskning och rapportering av misstänkt penningtvätt.

6.5 Handel med varor av högt värde och kontant köp av lös egendom

Promemorians förslag: Juridiska och fysiska personer som yrkesmässigt driver handel med antikviteter, konst, ädelstenar, metaller eller transportmedel skall omfattas av penningtvättslagen. Detsamma skall gälla juridiska och fysiska personer som yrkesmässigt handlar med annan lös egendom när betalning görs kontant med ett belopp som motsvarar 15 000 euro eller mer.

Skälen för promemorians förslag: Enligt den nya artikel 2a.6 som förs in i direktivet utvidgas dess tillämpningsområde till att omfatta handlare som köper och säljer varor av högt värde, såsom ädelstenar, ädelmetaller eller konstföremål, och auktionsfirmor när betalning sker kontant med ett minsta belopp motsvarande 15 000 euro eller mer.

Vad som avses med varor av högt värde är inte uttömmande beskrivet i direktivet varför det är upp till de enskilda medlemsstaterna att närmare definiera vilka kategorier av handlare som skall omfattas.

Frågan om att precisera vad för slags verksamhet som utgör handel med värdefull lös egendom har redan varit föremål för överväganden i ett tidigare sammanhang (se prop. 1998/99:19 s. 45 och 46). Frågan gällde i det sammanhanget om personer som driver yrkesmässig verksamhet med bl.a. de i direktivet exemplifierade varorna skulle åläggas skyldighet, att på begäran av Finanspolisen lämna uppgifter som kan vara av betydelse för en utredning om penningtvätt.

Därvid infördes en bestämmelse i 9 a § penningtvättslagen som innebär att den som yrkesmässigt bedriver handel med antikviteter, konst, ädelstenar, metaller, skrot eller transportmedel förmedling av fastigheter eller bostadsrätter på begäran av Rikspolisstyrelsen eller den myndighet som regeringen bestämmer skall lämna de uppgifter som myndigheten anser vara av betydelse vid utredning om penningtvätt.

Vid genomförandet av artikel 2a.6 i svensk rätt bör av rättssäkerhetsskäl räckvidden preciseras mer än vad som framgår av exemplifieringen i den nämnda artikeln. Bestämmelsen i nuvarande 9 a § penningtvättslagen bör därvid i princip kunna tjäna som förebild. Således bör den som yrkesmässigt bedriver handel med antikviteter, konst, ädelstenar, metaller eller transportmedel omfattas av penningtvättslagens olika skyldigheter.

Utöver handel med nu nämnd lös egendom av högt värde kräver direktivet att även handel genom auktionsfirmor omfattas av penningtvättsreglerna, när betalning görs kontant med ett belopp motsvarande 15 000 euro eller mer. Begreppet auktionsfirma återfinns inte i svensk lag. För

att penningtvättslagen ändå skall stå i överensstämmelse med direktivet i det här avseendet bör all yrkesmässigt ordnad försäljning av lös egendom omfattas. Detta kan förefalla väl omfattande men lindras av att rapporteringskyldighet, i enlighet med den gränsdragning som görs i direktivet, bara bör gälla då betalning sker kontant med stort belopp motsvarande 15 000 euro eller mer.

6.6 Kasinospel

Promemorians förslag: De som driver kasinospel enligt 1 § kasinolagen (1999:355) skall omfattas av penningtvättslagen.

Skälen för promemorians förslag: Enligt den nya artikel 2a.7 som förs in i direktivet utvidgas dess tillämpningsområde till att även omfatta kasinon.

Bestämmelser om kasinospel finns i kasinolagen (1999:355). Med kasinospel avses enligt lagen roulettspel, tärningsspel, kortspel och liknande spel som anordnas i lokaler vilka huvudsakligen används för detta ändamål (1 §). För att anordna kasinospel krävs tillstånd av regeringen. Tillstånd får ges bara till företag som i sin helhet, direkt eller indirekt, ägs av staten. För närvarande bedrivs kasinospel av ett helägt dotterbolag till Svenska Spel AB, som i sin helhet ägs av staten. Kasinona är belägna i Göteborg, Malmö, Stockholm och Sundsvall. Enligt kasinolagen får det finns högst sex kasinon.

Regeringen får överlåta åt Lotteriinspektionen att meddela de särskilda villkor samt kontroll- och ordningsbestämmelser som behövs för att spelverksamheten skall bedrivas på ett från allmän synpunkt lämpligt sätt. Lotteriinspektionen utövar även tillsyn över att lagen och de nyss nämnda villkoren och bestämmelserna följs.

I kasinolagen finns stränga bestämmelser som begränsar tillgängligheten till kasinona. Den som besöker ett kasino måste ha fyllt 20 år. Den som inte är känd och inte heller legitimerar sig får inte ges tillträde till kasinot. I kasinolagen finns även en särskild bestämmelse om registrering (5 §). Det krävs att den som anordnar kasinospel skall föra ett register över besökarna i syfte att förebygga och avslöja brott. Registret skall innehålla uppgift om besökarens namn, personnummer eller annat identifieringsnummer och postadress. Det skall också finnas ett fotografi av besökaren samt uppgift om tidpunkten för besöket. De kasinolokaler som finns är dessutom kameraövervakade. Övervakningen har till syfte att kontrollera såväl besökarnas som de kasinoanställdas beteende. En uppgift eller ett fotografi i registret över besökare skall gallras senast ett år efter det att uppgiften eller fotografiet registrerats (8 §).

I praktiken medför de bestämmelser som finns i kasinolagen att de möjligheter till penningtvätt som finns vid kasinospel begränsas. Trots de stränga inträdesregler och säkerhetsarrangemang som omgärdar kasinospel har det emellertid under den senaste tiden förekommit försök till penningtvätt bl.a. vid automatspel i kasinon. Eftersom kasinospel bedrivs med kontanter, som kan uppgå till stora belopp, finns det en betydande risk att denna verksamhet utnyttjas för penningtvätt.

De bestämmelser i kasinolagen som kringgärdar kasinoverksamhet begränsar visserligen möjligheterna till penningtvätt i sådan verksamhet men uppfyller inte fullt de krav som ställs i penningtvättsdirektivet i fråga om bl.a. rapporteringsskyldighet. Den verksamhet som drivs av företag enligt kasinolagen bör därför omfattas av penningtvättslagen.

7 Identitetskontroll samt bevarande av handlingar och uppgifter

Promemorians förslag: När förbindelser inleds med en person (kund) som inte är fysiskt närvarande för identifikation skall särskilda åtgärder vidtas för att säkerställa personens identitet, om det är nödvändigt.

För kasinon skall gälla de särskilda bestämmelser om identitetskontroll som finns i kasinolagen i stället för penningtvättslagens bestämmelser om identitetskontroll. Uppgifter om och fotografier av besökare skall i vissa fall bevaras i fem år.

Skälen för promemorians förslag: De ändringar som genom 2001 års direktiv har gjorts i artiklarna 3 och 4 i penningtvättsdirektivet innebär att de nya kategorier av institut och personer som omfattas av direktivets bestämmelser även skall följa i direktivet uppställda krav på identifikation av kunder samt bevarande av uppgifter och handlingar i minst fem år. Det medför att de bestämmelser om detta som finns i penningtvättslagen (4–8 §§) måste anpassas så att de kommer att gälla även för de juridiska och fysiska personer som, enligt vad som föreslagits i avsnitt 6, skall omfattas av penningtvättslagen.

Enligt artikel 3.9 i penningtvättsdirektivet gäller inte skyldigheten att göra identitetskontroll när kunden är ett kreditinstitut eller ett finansiellt institut som omfattas av direktivets bestämmelser. Detta undantag finns sedan tidigare men har nu utvidgats till att omfatta även kreditinstitut och finansiella institut i ett tredje land, som enligt medlemsstaten föreskriver skyldigheter som motsvarar dem som föreskrivs i direktivet. Möjligheten att avstå från identitetskontroll beträffande institut från ett tredje land bör tas in i penningtvättslagen. Vilka tredje länder som kan anses ha bestämmelser om åtgärder mot penningtvätt som är likvärdiga med dem inom EU – bör överlåtas på regeringen, eller den myndighet regering utser, att bestämma. Detta bör ske genom föreskrifter som regeringen eller myndigheten meddelar.

I artikel 3.11 i penningtvättsdirektivet har förts in en särskild regel om identitetskontroll vid distanstransaktioner, dvs. i de situationer där en affärsförbindelse eller transaktion inleds med en kund som inte är fysiskt närvarande för identifikation. I dessa fall skall särskilda och lämpliga åtgärder vidtas för att bemöta den större risk för penningtvätt som då uppstår. Sådana åtgärder skall säkerställa att kundens identitet fastställs, t.ex. genom krav på ytterligare skriftliga bevis, genom att ytterligare åtgärder vidtas för att kontrollera eller bestyrka de handlingar tillhandahållits, genom krav på ett bekräftande intyg från ett institut som omfattas av direktivet eller krav på att den första betalningen i transaktionen skall utföras via ett konto som har öppnats i kundens namn hos ett kreditinstitut som omfattas av direktivet.

I penningtvättslagens bestämmelser om identitetskontroll finns inte några föreskrifter som tar sikte särskilt på distanstransaktioner. Det är därför nödvändigt att komplettera lagen med sådana föreskrifter för att uppfylla det nya krav som ställs i direktivets artikel 3.11. I lagen bör tas in en bestämmelse som på en mer generell nivå anger att det krävs sär-

skilda och lämpliga åtgärder för att kontrollera en persons identitet vid inledande av affärsförbindelser på distans med denne. Det bör sedan i verkställighetsföreskrifter meddelade av regeringen eller av myndighet som regeringen bestämmer närmare kunna anges vari dessa särskilda åtgärder kan bestå. I det sammanhanget kan viktig ledning hämtas i de exempel på åtgärder som tas upp i direktivet.

Huvudregeln enligt penningtvättsdirektivet är att det krävs identifikation av kunder med vilka det görs transaktioner på belopp motsvarande 15 000 euro eller mer. För kasinon finns dock särskilda regler i de nya artiklarna 3.5 och 3.6 i penningtvättsdirektivet. Identiteten skall enligt artikel 3.5 fastställas för samtliga kunder hos ett kasino som köper eller säljer spelmarker för ett värde av 1 000 euro eller mer. För kasinon som är underkastade statlig tillsyn och som registrerar och identifierar sina kunder redan då dessa kommer in i lokalen skall emellertid, enligt artikel 3.6, kravet på identifikation anses vara uppfyllt oavsett antalet spelmarker som köps. Av 5 och 6 §§ kasinolagen framgår att kasinon skall registrera uppgifter om samtliga besökares namn, personnummer eller annat identifieringsnummer och postadress. Registret skall också innehålla ett fotografi av besökaren samt uppgift om tidpunkt för besöket. Det krav på registrering av besökare som gäller enligt kasinolagen uppfyller därmed det krav på identifikation som godtas enligt artikel 3.6 i penningtvättsdirektivet. Kasinolagens bestämmelser om krav på registrering av samtliga besökare är strängare än de krav på identitetskontroll som ställs upp i penningtvättslagen. Eftersom det inte finns anledning att ändra på den ordning för registrering av besökare hos kasinon som gäller enligt kasinolagen bör bestämmelserna i den lagen gälla för kasinon i stället för penningtvättslagens bestämmelser om identitetskontroll.

Av kasinolagen följer för närvarande en skyldighet att gallra handlingar avseende identitetsuppgifter senast ett år efter det att uppgiften eller fotografiet registrerades. Enligt penningtvättslagen gäller emellertid en skyldighet att bevara handlingar eller uppgifter i minst fem år från det att affärsförbindelsen upphörde. Detta har sin grund i det krav på bevarande av bevismaterial för eventuella undersökningar om penningtvätt som finns i artikel 4 i penningtvättsdirektivet. Av motiven till kasinolagen framgår det inte varför en gallringsfrist om ett år valts. Det får dock antas att integritetsskäl legat till grund för den valda gallringstiden.

Av hänsyn till den personliga integriteten får det anses vara mindre tillfredsställande om kasinon skulle vara skyldiga att bevara uppgifter om samtliga besökares identitet under så lång tid som fem år, oavsett om besökaren utnyttjar spelmöjligheterna eller spelar för förhållandevis små belopp.

Som nämnts skall enligt huvudregeln i penningtvättsdirektivet identitetskontroll alltid utföras då kasinokund köper eller säljer spelmarker till ett värde av 1 000 euro eller mer. Det får antas att denna skyldighet införts på grund av att det i sådana fall typiskt sett föreligger en betydande risk för att kasinoverksamhet missbrukas i penningtvättssyfte. Denna gräns bör kunna tjäna som vägledning för när registrerade uppgifter om en kasinokund bör bevaras enligt de strängare bestämmelser om bevarandeskyldighet som gäller enligt

penningtvättslagen och som alltså har sin grund in penningtvättsdirektivet. Till att börja med bör därför uppgifter som registrerats om de kasinokunder som köper eller löser in spelmarker för ett belopp motsvarande 1 000 euro eller mer vid ett tillfälle bevaras i fem år.

Därutöver bör uppgifter som registrerats beträffande besökare vilka det, även om storleken på varje köp eller inlösen av spelmarker understiger ett värde av 1 000 euro, finns en misstanke om att transaktionerna görs i syfte att tvätta pengar.

Den bestämmelse som finns i 8 § kasinolagen om gallringsskyldighet av uppgifter om och fotografier av besökare bör därför kompletteras med bestämmelser om att registrerade uppgifter i de fall som nu berörts skall bevaras i fem år. För att inte registrerade uppgifter skall bevaras längre än nödvändigt bör sådana uppgifter alltid gallras senast en månad efter det att tiden för skyldigheten att bevara handlingarna har löpt ut.

Enligt 8 § penningtvättslagen skall skyldigheten att bevara handlingar eller uppgifter räknas från det att affärsförbindelsen upphörde. I penningtvättslagen finns emellertid situationer då identitetskontroll skall ske även vid vissa transaktioner utan att en affärsförbindelse ingåtts (4 § andra stycket och 7 §). I dessa fall saknas i dag en tidpunkt från vilken skyldigheten att bevara handlingar eller uppgifter skall räknas. För att även i sådana fall ha en tidpunkt att utgå ifrån bör en bestämmelse införas om att skyldigheten att bevara uppgifter eller handlingar alternativt skall räknas från det att identitetskontroll utförs. I de fall då en affärsförbindelse inleds bör dock skyldigheten att bevara handlingar eller uppgifter alltid räknas från den tidpunkt då affärsförhållandet upphörd eftersom en sådan tidpunkt regelmässigt inträder vid ett senare tillfälle än då identitetskontroll utförs.

8 Rapporteringsskyldighet m.m.

8.1 Undantag från rapporteringsskyldigheten för oberoende jurister, revisorer och skatterådgivare

Skälen för promemorians förslag: Advokater, biträdande jurister på advokatbyrå och andra oberoende jurister, revisorer och skatterådgivare undantas från rapporteringsskyldigheten när de uppträder som ombud, biträde eller försvarare i ett rättsligt förfarande. Undantaget skall även gälla sådana uppgifter som anförtrots dem för uppdragets fullgörande. För advokater och biträdande jurister på advokatbyrå skall även undantag från rapporteringsskyldigheten gälla för den information som erhållits när de bedömer en klients rättsliga situation.

Skälen för promemorians förslag

Advokater

Till skillnad från många andra länder finns i Sverige inte något advokatmonopol. Rådgivning i rättsliga frågor får således tillhandahållas av vem som helst. Inte heller ställs i detta avseende några särskilda, formella krav på den som skall uppträda som ombud, biträde eller försvarare i domstol.

Det finns emellertid ett reglerat advokatväsende i Sverige. Av 8 kap. 1 § rättegångsbalken framgår att det för riket skall finnas ett allmänt advokatsamfund och att advokat är den som är ledamot av samfundet. Stadgarna för advokatsamfundet fastställs av regeringen. Det är enligt 8 kap. 10 § rättegångsbalken straffbart att utan behörighet till det använda titeln advokat.

Rättegångsbalken innehåller grundläggande bestämmelser om vad som krävs för att bli ledamot av samfundet (8 kap. 2 § första stycket rättegångsbalken). Vissa kompletterande bestämmelser finns i samfundets stadgar. Enligt huvudreglerna får till ledamot av advokatsamfundet endast den antas som har hemvist i Sverige eller i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, har avlagt de kunskapsprov som är föreskrivna för behörighet till domarämbete, har genomgått för advokatverksamhet erforderlig praktisk och teoretisk utbildning, har gjort sig känd för redbarhet och även i övrigt bedöms lämplig att utöva advokatverksamhet. Vad som avses med erforderlig praktisk och teoretisk utbildning definieras i stadgarna till att ha utövat praktisk juridisk verksamhet i minst fem år, varvid sökanden under minst tre år skall ha ägnat sig åt att yrkesmässigt tillhandagå allmänheten i rättsliga angelägenheter. Han eller hon måste också ha genomgått av samfundet anordnade kurser i advokatyrkets etik och teknik.

Fråga om inträde i samfundet prövas av dess styrelse. Ett beslut om avslag får överklagas till Högsta domstolen.

Advokatsamfundets styrelse och disciplinnämnd utövar tillsyn över advokatväsendet. En advokat är skyldig att lämna samfundet de uppgifter

som behövs för tillsynen. Vidare får Justitiekanslern begära åtgärd hos disciplinnämnden mot en advokat som åsidosätter sin plikt (8 kap. 6 § rättegångsbalken).

En advokat som i sin verksamhet uppsåtligen gör orätt eller som annars förfar oredligt skall enligt 8 kap. 7 § rättegångsbalken uteslutas ur samfundet. Är omständigheterna mildrande får i stället varning tilldelas honom. Vid andra åsidosättande av plikter som advokat får varning eller erinran meddelas. Nämnden kan också avsluta ett ärende med att göra ett uttalande, utan att tilldela advokaten en disciplinär påföljd.

Tillsynen över advokater har nyligen varit föremål för utredning, se Advokatkommitténs slutbetänkande Tillsyn över advokater m.m. (SOU 1999:31). Kommitténs slutsats var att inga anmärkningar kan riktas mot hur tillsynen i dag utövas och hur den disciplinära verksamheten bedrivs.

Advokattiteln medför att vissa särskilda bestämmelser skall tillämpas, i första hand med avseende på det förtroendefulla förhållandet mellan advokaten och dennes klient. Att kunna vända sig till en advokat för att få juridisk rådgivning i förlitan på att tystnadsplikt iakttas är en rättighet som skyddas i de flesta rättsstater. En svensk advokat – eller en advokat auktoriserad inom EES som verkar i Sverige är skyldig att i sin verksamhet redbart och nitiskt utföra de uppdrag som anförtrotts honom och iakttä god advokatsed. Vidare föreskrivs i 8 kap. 4 § första stycket rättegångsbalken att en advokat är skyldig att när god advokatsed så kräver förtiga vad han får kännedom om i sin yrkesutövning. Vad god advokatsed är har inte närmare preciserats vare sig i rättegångsbalken eller i samfundets stadgar. Inom advokat kåren har det emellertid genom årens lopp utbildats vissa yrkesetiska principer. Prövningen av vad som är förenligt med god advokatsed sker genom den disciplinära verksamheten inom samfundet samt genom vägledande uttalanden av styrelsen.

År 1971 utfärdades av advokatsamfundets styrelse för första gången vägledande regler om god advokatsed. Dessa har under åren omarbetats och kompletterats i olika avseenden och de nuvarande vägledande reglerna utfärdades av advokatsamfundets styrelse den 9 november 1984. Vid reglernas tillkomst framhöll styrelsen att reglerna, som har till syfte att vara vägledande för samfundets ledamöter, i allt väsentligt endast utgjorde en kodifiering av de normer som dittills tillämpats och upprätthållits i samfundets disciplinära verksamhet. I fråga om tystnadsplikt föreskrivs att en advokat skall iakttä diskretion om sina klienters angelägenheter och att han inte – utan att laglig skyldighet föreligger eller vederbörligt samtycke inhämtats – får yppa något som anförtrotts honom i hans verksamhet eller som han i samband med sådant förtroende erfarit (se 19 § i de vägledande reglerna).

Överträdelse av skyldigheten enligt 8 kap. 4 § rättegångsbalken att iakttä tystnadsplikten är inte bara ett brott mot god advokatsed utan är också straffbelagt som brott mot tystnadsplikten, se 20 kap. 3 § brottsbalken. Åtal för sådan överträdelse får enligt 8 kap. 7 § sista stycket rättegångsbalken inte väckas av annan än Justitiekanslern och endast om det är påkallat från allmän synpunkt. Av förarbetsuttalanden framgår (se prop. 1979/80 s. 396) att avsikten med regleringen är att ett beivrande i disciplinär ordning är avsett att vara huvudregeln och att JK skall väcka åtal i princip endast när en advokat har brutit mot sin tystnadsplikt genom att meddela uppgifter för publicering eller genom att offentliggöra

uppgifter i något massmedium och lagföringen måste ske i form i tryckfrihetsmål.

Ett exempel på bestämmelser som innebär en laglig skyldighet för en advokat att i vissa fall bryta sin tystnadsplikt finns i 36 kap. 5 § rättegångsbalken. I paragrafen regleras frågan om undantag från vittnesplikten, det s.k. frågeförbudet, vilket i fråga om advokater innebär att en advokat inte får höras som vittne om något som anförtrotts honom eller henne i samband med yrkesutövningen eller som vederbörande annars erfarit i samband med denna. Undantag gäller i princip endast vid medgivande från den som tystnadsplikten gäller till förmån för samt – för andra än försvarare – vid utredning av brott för vilka straffminimum är fängelse i två år eller mer.

Regleringen är i princip också densamma i fråga om skydd mot beslag och husrannsakan.

Som framgått av det föregående omgärdas det förtroendefulla förhållandet mellan en advokat och dennes klient av starka skyddsregler. Bakom regleringen med tystnadsplikt för advokater ligger en önskan att den som söker juridisk vägledning skall kunna kommunicera fritt med sin advokat. En klient vars rättsliga förhållanden skyddas på detta sätt kan öppet avslöja sådant som är oförmånligt om honom eller henne. Advokaten kan därmed få ett så fullständigt och korrekt underlag som möjligt för sin rådgivning. I många fall kan ett råd till en klient bestå i ett avrådande från olämpligt handlande, vilket allmänt sett ligger i rättsväsendets intresse.

Här nämnda aspekter talar för att ett undantag bör göras för advokater från skyldigheten att rapportera misstänkt penningtvätt.

Bör advokater och biträdande jurister på advokatbyråer behandlas lika?

Förutom advokater arbetar också biträdande jurister på advokatbyråer med rådgivning. Dessa arbetar under tillsyn av advokat och dennes disciplinära ansvar omfattar också en biträdande jurists åtgärder. Vidare omfattar undantagen från vittnesplikten enligt 36 kap. 5 § rättegångsbalken också en advokats biträden. Arbetsfördelningen vid advokatbyråer är sådan att det inte skulle fungera att ha olika regelverk beträffande t.ex. rapporteringsskyldighet för de grupper av jurister som arbetar där.

Direktivet bör mot denna bakgrund genomföras på så sätt att det inte har någon självständig betydelse om den verksamhet som utförs vid en advokatbyrå, t.ex. juridisk rådgivning, rent faktiskt utförts av en advokat eller en biträdande jurist.

Andra oberoende jurister

Direktivet tillåter undantag från rapporteringsskyldigheten för alla oberoende jurister och således inte bara för advokater och deras biträden.

Det finns emellertid skäl som talar för att låta ett undantag omfatta bara advokater och biträdande jurister på advokatbyråer.

Reglerna om disciplinansvar och tillsyn av samfundet gäller bara advokater och deras biträde. Oberoende jurister som inte är advokater eller

biträdande jurister på advokatbyråer omfattas således inte av samfundets tillsynsverksamhet.

För juridiska byråer finns intresseorganisationen Sammanslutningen för Sveriges Juridiska Byråer (SJB) som bl.a. utövar kontroll och tillsyn över medlemmarnas verksamhet. SJB kan vidta disciplinåtgärder vid brott mot dess etiska regler. Formellt lyder SJB under JUSEK:s förbundsstyrelse men sammanslutningen har egna stadgar. SJB har knappt 100 medlemmar, vilket skall jämföras med drygt 3 500 advokater. Den tillsyn och disciplinverksamhet som SJB utövar kan inte jämföras med samfundets på ett sådant sätt att det kan utgöra skäl för att undanta dess medlemmar från rapporteringsskyldighet.

Enligt undantaget från vittnesplikten i 36 kap. 5 § andra stycket rättegångsbalken gäller frågeförbud om vad en advokat eller dennes biträde erfarit i sin yrkesutövning. Undantag görs bara om det är medgivet i lag att de hörs som vittnen eller om klienten samtycker till att de hörs. Advokater och deras biträden har således en särställning i fråga om det särskilda förtroendet mellan klienter och rättsliga rådgivare. Detta förhållande talar ytterligare för att låta ett undantag från rapporteringsskyldigheten omfatta bara advokater och biträdande jurister på advokatbyråer. För en oberoende jurist är dessutom medlemskap i SJB frivilligt, medan advokattiteln förutsätter medlemskap i advokatsamfundet.

Rättegångsombud, biträden och försvarare

Regleringen i 36 kap. 5 § tredje stycket rättegångsbalken innehåller ytterligare ett viktigt undantag från vittnesplikten förutom det som avser advokater och deras biträden. Rättegångsombud, biträde eller försvarare får inte höras som vittnen om vad som anförtrotts dem om inte parten medger det. I detta fall saknar det betydelse om vederbörande är advokat eller inte. Eftersom det inte råder advokattvång eller advokatmonopol i Sverige är det inte bara advokater som uppträder i domstol. Vanligast förekommande är att den som anlitas är en oberoende jurist i den mening som avses i direktivet. Det kan också förekomma att en anställd bolagsjurist eller någon annan som man rent allmänt känner stort förtroende för anlitas som ombud, biträde eller försvarare. Frågeförbudet i förhållande till den som företräder eller biträder i domstol är således inte begränsat till en viss yrkeskategori.

Det är en grundläggande princip i ett rättssamhälle att man i förtroende skall kunna tala med den som företräder, biträder eller försvarar en i domstol och att denne inte skall kunna kallas som vittne och utfrågas om vad man sagt. Skyldigheten att rapportera misstankar om penningtvätt måste utformas med detta förhållande i åtanke.

Om ett undantag från rapporteringsskyldigheten skulle avgränsas till att gälla bara advokater och deras biträden skulle det innebära en avvikelse från den nuvarande regleringen av vittnesplikt och frågeförbud i rättegångsbalken. Det kan också ifrågasättas om inte en sådan ordning i praktiken skulle innebära ett steg mot införande av advokattvång. Det finns således goda skäl för att undanta alla rättegångsombud, biträden och försvarare från rapporteringsskyldighet beträffande vad som anförtrotts dem för uppdragets fullgörande.

När det gäller avgränsningen av ett undantag från skyldigheten att rapportera misstänkt penningtvätt är utgångspunkten givetvis att det särskilda förtroendeförhållandet vid företrädande i domstol samt vid juridisk rådgivning skall kunna bevaras. Men även förekomsten av en tillsynsfunktion har betydelse vid avgränsningen och det kan till och med ifrågasättas om det inte skall krävas en särskilt stark tillsyn liknande den som advokatsamfundet utövar för att undantag skall komma i fråga. Beträffande de ombud, biträden och försvarare som inte är advokater eller biträdande jurister på advokatbyråer har advokatsamfundet inte någon tillsyn. SJB har viss tillsyn över dem som är medlemmar i sammanslutningen. Den kan dock inte jämföras med tillsynen över advokatväsendet, som är reglerat i lag och ger det allmänna både insyn och inflytande. Rätten har dock möjlighet att avvisa ombud, biträde eller försvarare enligt reglerna i 12 kap. 5 §, 12 kap. 22 § och 21 kap 3 § rättegångsbalken. Att samfundet inte utövar tillsyn över de ombud, biträden och försvarare som inte är advokater eller biträden på advokatbyråer har därmed inte någon avgörande betydelse för frågan om också andra oberoende jurister skall undantas vid fullgörande av uppdrag som rättegångsombud, biträden eller försvarare.

Möjlighet till undantag från rapporteringsskyldigheten finns för oberoende jurister, revisorer och skatterådgivare. Principen om att man i så stor utsträckning som möjligt skall få välja vem man vill företrädas eller biträdas av bör upprätthållas så långt det är möjligt. Något avgörande skäl till varför inte också revisorer och skatterådgivare bör undantas i de fall de agerar rättegångsombud, biträde eller försvarare finns inte. Revisorer och skatterådgivare bör därför på samma sätt som oberoende jurister undantas från rapporteringsskyldighet när de företräder, biträder eller försvarar i domstol.

Den närmare utformningen av ett undantag från rapporteringsskyldigheten

I direktivet ges förutom möjlighet till undantag för rådgivning i samband med ett rättsligt förfarande, dvs. beträffande information som erhållits i samband med ett rättsligt förfarande, även möjlighet till undantag i samband med rådgivning avseende bedömningen av en klients rättsliga ställning. Vad som avses härmed är en rättslig bedömning av lagligheten i en affärstransaktion som klienten antingen avser att utföra eller har utfört. Beträffande denna del av undantagsmöjligheten gör sig inte samma principiella överväganden om rätten att välja vem man vill låta sig företrädas av gällande. Här handlar det i stället om möjligheten för en klient att kunna vända sig till en jurist för en rättslig bedömning av ett genomfört eller tänkt handlande.

Med hänsyn till de särskilda avvägningsfrågor som kan uppstå i en sådan situation och den risk som finns för missbruk är en fungerande tillsyn och ett strängt disciplinansvar nödvändiga förutsättningar för undantag. Sådan tillsyn och strängt disciplinansvar som krävs för undantag är endast advokater, biträdande jurister och revisorer underkastade. Emellertid är inte bara tillsyn och disciplinansvar avgörande för den närmare utformningen av undantaget, eftersom detta främst är tänkt att ge en klient möjlighet att kunna vända sig till en jurist för att i strikt förtroende få en rättslig bedömning av ett genomfört eller tänkt handlande.

Bara mellan en advokat eller biträdande jurist på advokatbyrå och en klient råder ett sådant särskilt förtroendeförhållande, närmare beskrivet tidigare i detta avsnitt, som motiverar att undantag görs. Således bör endast advokater och biträdande jurister omfattas av undantag för rapporteringsskyldighet i samband med en bedömning av en klients rättsliga situation.

8.2 Oberoende jurister och vittnesplikt

Promemorians förslag: Regleringen i penningtvättslagen om att den som rapporterar misstänkt penningtvätt inte får göras ansvarig för att ha åsidosatt tystnadsplikt kompletteras med en bestämmelse som anger att den som har rapporterat misstänkt penningtvätt också får höras som vittne i domstol. En sådan bestämmelse förs in i 36 kap. 5 § rättegångsbalken.

Skälen för promemorians förslag

Rapportering och tystnadsplikt

Enligt 10 § penningtvättslagen får den som rapporterar misstänkt penningtvätt inte göras ansvarig för att ha åsidosatt tystnadsplikt. Förutom företaget som rapporterar misstänkt penningtvätt skyddas också styrelseledamöter, anställda och andra som lämnar uppgifter för företagets räkning. Regleringen har funnits i penningtvättslagen sedan den infördes. När lagen ändrades år 1999 ersattes lokutionen ”brutit mot någon sekretessregel” med ”åsidosatt tystnadsplikt”. Syftet var att låta bestämmelsen omfatta inte bara brott mot tystnadsplikt enligt lag utan också brott mot tystnadsplikt enligt avtal (prop. 1998/99:19 s. 75).

Regleringen i penningtvättslagen medför således att en oberoende jurist som rapporterar misstänkt penningtvätt inte får göras ansvarig för att ha åsidosatt tystnadsplikt i förhållande till sin klient.

Vittnesplikt och frågeförbud

Den som har rapporterat misstänkt penningtvätt kan i många fall komma att bli kallad att höras i domstol som vittne. Detta gäller också advokater, biträdande jurister på advokatbyråer och andra som företräder, biträder eller försvarar i domstol.

Regleringen i 36 kap. 5 § rättegångsbalken begränsar möjligheten att höra ett vittne. För vissa fall inskränks den generella vittnesplikten genom vad som kallas frågeförbud. Det är inte alltid som tystnadsplikt motsvaras av ett frågeförbud. Den som har tystnadsplikt kan i vissa fall vara skyldiga att vittna i domstol. Det förekommer också frågeförbud utan att det föreskrivs tystnadsplikt, dvs. att det trots avsaknad av bestämmelse som föreskriver tystnadsplikt inte är tillåtet att höra en person som vittne.

För oberoende jurister är det två bestämmelser om frågeförbud i 36 kap. 5 § rättegångsbalken som är av betydelse. Andra stycket i den paragrafen som innebär att advokater och deras biträden inte får höras

som vittnen om sådant som de anförtrotts i sin yrkesutövning. Av tredje stycket följer att rättegångsombud, biträden och försvarare inte får höras som vittnen om vad som anförtrotts dem för uppdragets fullgörande.

Frågeförbudet för advokater och deras biträden är generellt till sin avfattning. Det är alltså inte kopplat till bedömning av en klients rättsliga ställning eller företrädande i domstol. Frågeförbudet för rättegångsombud, biträden och försvarare avser däremot inte bedömning av en klients rättsliga ställning utan bara företrädande, biträde eller försvarande i domstol.

Rapporteringskyldighet och vittnesplikt

Frågeförbudet i 36 kap. 5 § andra stycket rättegångsbalken rörande advokater och deras biträden är inte absolut. Advokater och deras biträden får höras som vittnen om den till vars förmån sekretessen gäller samtycker till det eller om det är medgivet i lag

Det kan diskuteras om nuvarande bestämmelse i penningtvättslagen om att den som rapporterar misstänkt penningtvätt inte får göras ansvarig för att ha åsidosatt tystnadsplikt innebär att medgivande i lag i den mening som avses i 36 kap. 5 § andra stycket rättegångsbalken. Rapporteringsskyldighetens brottsbeivrande funktion talar i och för sig för att de aktuella uppgifterna inte bara skall få lämnas till Rikspolisstyrelsen utan också till domstol i ett förhör. Denna omständighet har anförts som skäl för att bestämmelsen om anmälningsskyldighet till polismyndighet i numera upphävda 25 § i 1918 års lag angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar också skall innefatta medgivande till vittnesmål. (Se Welamson, Läkarsekretessen, Norstedts, 1962 s. 53 ff.) Den numer rådande uppfattningen är dock att ett genombrott av tystnadsplikt inte innebär en skyldighet att vittna. För skyldighet att vittna trots frågeförbud enligt 36 kap. 5 § andra stycket krävs en uttrycklig lagregel som medger vittnesmål.

Systematiken i 36 kap. 5 § rättegångsbalken är sådan att i de första tre styckena anges undantag från den generella vittnesplikten, dvs. frågeförbud för vissa situationer. I det fjärde stycket räknas sedan upp vissa undantag från de i andra och tredje styckena stadgade fallen av frågeförbud. Till exempel anges i det fjärde stycket att en familjerådgivare som har viss uppgiftsskyldighet enligt socialtjänstlagen (2001:452) också är skyldig att vittna utan hinder av frågeförbudet i andra stycket. Om det hade varit så att ett genombrott av tystnadsplikt också hade inneburit en skyldighet att vittna i domstol hade lagregleringen rörande uppgiftsskyldighet enligt socialtjänstlagen och vittnesplikt i 36 kap. 5 § fjärde stycket rättegångsbalken inte varit nödvändig. Sammanfattningsvis kan det konstateras att nuvarande reglering om tystnadsplikt i penningtvättslagen inte kan anses innebära ett medgivande att höras som vittne trots frågeförbud enligt 36 kap. 5 § andra stycket rättegångsbalken.

Beträffande rättegångsombud, biträden och försvarare finns inte någon regel om att frågeförbudet viker vid medgivande i lag. För det fall rättegångsombud, biträden och försvarare rapporterar misstänkt penningtvätt medför nuvarande reglering i 36 kap. 5 § rättegångsbalken att de inte får höras som vittnen rörande det som rapporterats.

När det gäller sambandet mellan bestämmelser om uppgiftsskyldighet och vittnesplikt är det inte självklart att en skyldighet att rapportera visst förhållande till myndigheterna också skall motsvaras av en skyldighet att vittna. En avvägning måste göras mellan enskilda personers intresse av integritetsskydd och domstolarnas behov av ett fullgott underlag för sina avgöranden (se prop. 1996/97:124 s. 107 ff). När det gäller bekämpandet av penningtvätt är det rimligt att rapporteringsskyldigheten stämmer överens med en motsvarande skyldighet att vittna i domstol.

Bestämmelsen i penningtvättslagen om ansvar för brott mot tystnadsplikt behöver därför kompletteras med en uttrycklig regel där det framgår att den som rapporterat misstänkt penningtvätt också får höras om detta i domstol. En bestämmelse av det innehållet skulle i och för sig kunna föras in i penningtvättslagen men bör av tydlighetsskäl tas in i 36 kap. 5 § rättegångsbalken som ett undantag från frågeförbudet.

8.3 Skall advokatsamfundet utses till mottagare av rapporter?

Promemorians bedömning: Möjligheten enligt penningtvättsdirektivet att utse ett lämpligt självreglerande yrkesorgan som oberoende jurister skall rapportera misstänkt penningtvätt till bör inte utnyttjas. Samma regler skall således i detta avseende gälla för advokater och biträdande jurister på advokatbyrå som för övriga som omfattas av penningtvättslagen.

Skälen för promemorians bedömning: Enligt den nya lydelsen av 6.3 i penningtvättsdirektivet får medlemsstaterna i vissa fall utse ett lämpligt självreglerande yrkesorgan att vara mottagare av rapporter om misstänkt penningtvätt. För närvarande gäller enligt 9 § penningtvättslagen att företag som omfattas av lagen skall lämna uppgifter till Rikspolisstyrelsen eller den polismyndighet som regeringen bestämmer.

I ingresspunkt 20 i 2001 års direktiv anges möjligheten att utse ett särskilt organ för mottagande av uppgifter från jurister för att ta vederbörlig hänsyn till den tystnadsplikt som oberoende jurister är skyldiga sina klienter.

Ett skäl för att utse advokatsamfundet till mottagande organ för rapporter om misstänkt penningtvätt är hänsynen till tystnadsplikten i förhållande till klienter. Bakom det resonemanget ligger en presumtion för att de rapporterade juristerna skulle anse det lämpligare att rapportera till samfundet än till en brottsbekämpande myndighet. Enbart uppgifter från advokater och biträdande jurister på advokatbyråer torde kunna komma i fråga för rapportering till samfundet.

Det kan dock ifrågasättas om en rapportering till advokatsamfundet skulle vara mer verksam än en rapportering till polisen. Det kan till och med vara så att en rapportering till advokatsamfundet skulle kunna verka hämmande med tanke på samfundets tillsynsverksamhet.

Vidare är det tveksamt vilken advokatsamfundets roll som mottagare skulle vara. Det får förutsättas att samfundet inte enbart skulle ha funktionen av en brevlåda.

Om samfundet utses till det organ som advokater och biträdande jurister skall rapportera misstänkt penningtvätt till bör samfundet ges en överprövande funktion med en möjlighet att gallra bort rapporter där det rapporterade förfarandet vid en närmare granskning inte bedöms utgöra penningtvätt. En sådan gallring kan innebära att vad som får benämnas onödigt eller felaktigt rapportering av misstänkt penningtvätt kan undvikas. Eventuellt kan därmed ett antal klientrelationer bevaras. Detta är dock osäkert eftersom klienten kan få reda på att dennes ombud rapporterat till advokatsamfundet. För att kunna ta ställning till om den rapporterade misstänkta penningtvätten bör vidarebefordras till polisen eller avskrivas såsom obefogad måste samfundet göra en självständig och oberoende analys av sakförhållandena. Det kan inte uteslutas att det härvid kan krävas betydande utredningsinsatser.

Frågan är vidare vilket ansvar advokatsamfundets skulle ha för det fall det visar sig att en bortgallring var felaktig. Enligt 14 § penningtvättslagen skall den som uppsåtligt eller av grov oaktsamhet åsidosätter skyldigheten att rapportera misstänkt penningtvätt dömas till böter. Det kan också tänka sig att bortgallring borde ha skett och att detta hade uppdagats om en mer fullständig utredning hade genomförts av samfundet. I den situationen uppkommer närmast frågan om samfundets ansvar i förhållande till den rapporterade advokaten.

Övervägande skäl talar således för att inte utnyttja möjligheten till särlösning för advokater i detta avseende. Advokater som skall rapportera misstänkt penningtvätt skall således göra det på samma sätt som andra oberoende jurister och övriga som omfattas av penningtvättslagen.

8.4 Skall oberoende jurister vara skyldiga att rapportera misstänkt penningtvätt oavsett hur allvarligt förbrottet är?

Promemorians förslag: Advokater, biträdande jurister på advokatbyrå och andra oberoende jurister skall, i likhet med andra som omfattas av penningtvättslagen, vara skyldiga att rapportera misstänkt penningtvätt oavsett hur allvarligt förbrottet är.

Skälen för promemorians förslag: 1991 års direktiv – som är ett minimidirektiv – föreskriver en ovillkorlig skyldighet att vidta åtgärder i enlighet med direktivet i fråga om tillgångar som härrör från narkotikabrottslighet. Enligt direktivet bör länderna emellertid överväga att utvidga tillämpningen till andra former av brottslighet.

Vid genomförandet av direktivet i svensk rätt gjordes dock den bedömningen att den nya lagen om åtgärder mot penningtvätt skulle tillämpas på alla transaktioner som avser medel som härrör från brottsliga förvärv av allvarligare slag. Som skäl för detta ställningstagande anfördes att det vore lika förödande för tilltron till det finansiella systemet om det utnyttjades för penningtvätt i fråga om annan brottslighet än narkotikabrottslighet. Det gjordes dock den bedömningen att lagens krav på rapportering inte var motiverad i fråga om mera bagatellartad brottslighet (prop. 1992/93:207 s. 10). Lagen gjordes därför tillämplig vid förbrott där fängelse i mer än sex månader ingår i straffskalan.

I samband med att tillämpningsområdet för penningtvättslagen utvidgades år 1999 togs dock begränsningen till brott av allvarigare slag bort. Som skäl för detta anfördes att lagstiftningen mot penningtvätt bör vara så effektiv som möjligt samt att det kan vara svårt för en enskild banktjänsteman att avgöra huruvida fängelse i mer än sex månader ingår i straffskalan för ett misstänkt förbrott (prop. 1998/99:19 s. 38).

Direktivet i dess nya lydelse anger en vidare krets av förbrott än det ursprungliga direktivet. Numer omfattas alla former av brottslig inblandning i förövandet av ett allvarligt brott. Med allvarliga brott avses – utöver vad som gäller enligt 1991 års direktiv – åtminstone bl.a. allvarliga fall av bedrägeri samt mutbrott, bestickning och brott som kan generera betydande vinning och som är straffbart med ett kännbart frihetsstraff enligt nationell straffrättslig lagstiftning. Härutöver omfattas vissa handlingar som utförs av kriminella organisationer. Det är således en tämligen heterogen grupp förbrott som omfattas.

Det kan ifrågasättas om det är lämpligt att ålägga svenska advokater och biträdande jurister på advokatbyrå en mer omfattande rapporteringsskyldighet än vad direktivet kräver. Vad som skulle kunna tala för att inte gå längre än vad direktivet kräver är att direktivets skyldighet att rapportera misstänkt penningtvätt inte riktigt står i samklang med den roll som dessa, och andra oberoende jurister, har gentemot sina klienter.

Något avgörande skäl till varför nämnda skulle särbehandlas i det här avseendet kan detta emellertid inte anses utgöra. Den särskilda relation som finns mellan advokater och deras klienter skyddas tillräckligt genom det undantag från rapporteringsskyldigheten och meddelandeförbudet som här föreslås (se avsnitten 8.1 och 9.1).

Advokater, biträdande jurister på advokatbyrå och andra oberoende jurister bör således vara skyldiga att rapportera misstänkt penningtvätt oavsett hur allvarligt förbrottet är. I detta avseende bör således samma regler gälla för dessa yrkeskategorier som för övriga som omfattas av penningtvättslagen.

9 Meddelandeförbud

9.1 Advokater och biträdande jurister

Promemorians förslag: För advokater och biträdande jurister på advokatbyrå skall förbudet att för klienten eller någon utomstående röja bl.a. att rapportering av misstänkt penningtvätt har gjorts gälla under en tid om 24 timmar från det att rapporteringen gjordes.

Skälen för promemorians förslag: Penningtvättsdirektivet (artikel 8) föreskriver som huvudregel att det institut eller den person som, självmant eller på begäran, lämnat upplysningar som rör misstänkt penningtvätt till myndigheter som har att bekämpa penningtvätt, inte får röja detta eller att en undersökning om penningtvätt genomförs för kunden eller någon utomstående. Genom 2001 års direktiv införs ett undantag i artikeln som innebär att medlemsstaterna inte skall vara skyldiga att tillämpa regeln för notarier, oberoende jurister, revisorer och skatterådgivare.

Möjlighet till undantag från meddelandeförbudet

Bestämmelser om meddelandeförbud motsvarande penningtvättsdirektivets huvudregel finns i penningtvättslagen (10 § jfr med 9 och 9 a §§). Meddelandeförbudet har funnits sedan penningtvättslagens tillkomst. Det har inte framkommit att denna ordning skulle ha medfört några problem för de kategorier av näringsidkare som för närvarande omfattas av penningtvättslagen.

Meddelandeförbudet dikteras av intresset att Finanspolisen skall kunna bedriva utredning utan att kunden informeras om att misstanke om penningtvätt finns. Skulle en kund som är misstänkt för penningtvätt underrettas om detta förhållande finns givetvis en överhängande risk att en påbörjad utredning försvåras eller till och med omintetgörs. Starka skäl kan således anföras för att alla rapporteringsskyldiga skall omfattas av förbudet att för sin uppdragsgivare röja den omständigheten att rapportering skett.

I detta sammanhang måste emellertid särskilt advokatrollens särdrag beaktas. Ett av de allra mest grundläggande momenten i advokatrollen är lojalitetsplikten gentemot klienten. Förtroendet mellan klient och advokat kan skadas allvarligt om ett regelsystem tillskapas som innebär att en advokat i hemlighet är skyldig att rapportera klienten till myndigheterna om penningtvätt misstänks förekomma. Det är väsentligt att man som klient hos en advokat kan utgå från att denne inte har rapporterat något, i vart fall inte utan att man i så fall får reda på det. Ett annat, måhända viktigare, argument för att undantaget från meddelandeförbudet bör utnyttjas är att en advokat som misstänker penningtvätt enligt de advokatetiska reglerna bör avsäga sig uppdraget. Det skulle uppstå en ohållbar situation om advokaten skulle vara tvingad att rapportera den misstänkta penningtvätten och avsäga sig uppdraget utan att kunna tala om för klienten varför. Det skulle dessutom i många fall stå klart för klienten att skälet till avsägandet är att advokaten ansett sig tvungen att rapportera

sina misstankar. Verkan av ett meddelandeförbud skulle därmed tunnas ut.

Den särskilda lojalitetsplikt som en advokat, liksom en biträdande jurist hos advokat, har motiverar att ett undantag från meddelandeförbudet bör göras för dem. Den närmare utformningen av ett sådant undantag övervägs nedan.

Även för andra oberoende jurister, revisorer och skatterådgivare kan förtroendet mellan uppdragstagare och uppdragsgivare komma att påverkas. Den lojalitetsplikt som råder mellan en advokat och dess klient intar dock en särställning. Andra oberoende jurister, revisorer och skatterådgivare kan således vid bedömningen av om undantag från meddelandeförbudet bör göras inte jämföras med advokater och biträdande jurister på advokatbyrå.

Närmare om advokater och meddelandeförbud

En aspekt som måste beaktas vid den närmare utformningen av ett undantag från meddelandeförbudet för advokater och biträdande jurister är Finanspolisens utredningsmöjligheter. För att beakta detta intresse i möjligaste mån bör Finanspolisen ges visst rådrum att på ett effektivt sätt kunna bedriva sin utredning. Detta rådrum bör vara begränsat i tid och inte sättas längre än vad som oundgängligen är nödvändigt för att möjliggöra en effektiv utredning. Under denna tid skall alltså advokat, liksom biträdande jurist på advokatbyrå, vara förhindrad att berätta för sin klient att någon av de åtgärder som nämns i 11 § första stycket penningtvättslagen har genomförts. Givetvis är det svårt att exakt bedöma under hur lång tid detta meddelandeförbud bör gälla men en lämplig tidsram synes vara ett dygn, dvs. 24 timmar från det att t.ex. rapportering har skett. En sådan kortare tidsfrist torde även vara förenlig med att en advokat bör avsäga sig sitt uppdrag vid skälig misstanke om penningtvätt. Således skulle en advokat alltid 24 timmar efter det att uppgift enligt 9 § penningtvättslagen har lämnats kunna avsäga sig sitt uppdrag i fall då detta bedöms nödvändigt och då samtidigt meddela sin klient att rapportering har skett. För det fall en advokat avsäger sig sitt uppdrag före 24 timmarsfristens utgång förutsätts att detta görs på ett sådant sätt att det inte avslöjas att t.ex. rapportering har skett.

Sammanfattningsvis bör således en advokat, liksom en biträdande jurist på en advokatbyrå, vara förbjuden att meddela sin klient att någon av de åtgärder som nämns i 11 § första stycket har genomförts, dvs. granskning av verksamheten, rapportering till Finanspolisen eller undersökning utförd av Finanspolisen, under 24 timmar från det att någon av dessa åtgärder vidtagits.

9.2 Särskilt om revisorer och den associationsrättsliga lagstiftningen

Promemorians förslag: Reglerna i aktiebolagslagen (1975:1385), lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar, stiftelselagen (1994:1220) samt revisionslagen (1999:1097) om revisorns skyldigheter vid misstanke om brott skall inte gälla om revisorn finner att brottet inbegriper ekonomiska transaktioner som föranleder revisorn att lämna uppgifter enligt penningtvättslagen.

Om revisorns anmälan enligt penningtvättslagen leder till skada för företaget eller någon annan, skall revisorn, liksom är fallet i dag när det gäller anmälan om brott enligt aktiebolagslagen, vara skyldig att ersätta skadan bara om revisorn har lämnat felaktiga sakuppgifter till polisen trots att revisorn har haft skälig anledning att anta att uppgifterna var oriktiga.

Bakgrund: Såsom ovan har anmärkts får penningtvättsdirektivet anses gälla för godkända och auktoriserade revisorer. Sådana revisorer kan i större eller mindre omfattning ägna sig åt annat än lagstadgad revision, dvs. revision som utförs i enlighet med lagstiftningen om olika företagsformer (associationsrättslig lagstiftning). Den nedanstående framställningen tar sikte bara på sådan lagstadgad revision som godkända och auktoriserade revisorer utför. I revisorernas övriga verksamhet, exempelvis rådgivning på skatte- eller redovisningsområdet, finns det inte några bestämmelser på det associationsrättsliga området som är relevanta i det här sammanhanget.

Gällande rätt: En revisor kan reagera mot förekommande oegentligheter i bolaget genom påpekanden och erinringar till företagsledningen och genom anmärkningar i revisionsberättelsen. Därutöver finns sedan den 1 januari 1999 särskilda bestämmelser i aktiebolagslagen (1975:1385) om revisorns skyldighet att agera vid misstanke om brott från styrelseledamots eller verkställande direktörs sida (se prop. 1997/98:99, bet. 1998/99 LU26).

Bestämmelserna i 10 kap. 38–40 §§ aktiebolagslagen innebär i huvudsak följande. En revisor skall utan oskäligt dröjsmål vidta särskilda åtgärder när han finner att det kan misstänkas att en styrelseledamot eller den verkställande direktören har gjort sig skyldig till vissa slag av brott, främst bedrägeri-, förskingrings- och bokföringsbrott samt vissa slag av skattebrott. Även misstanke om penninghäleri skall föranleda åtgärder från revisorns sida.

För det första skall revisorn underrätta styrelsen om misstanken. Därutöver skall han, senast två veckor efter underrättelsen, avgå. Samtidigt skall han underrätta åklagaren om misstanken och grunden för denna. Revisorn behöver dock inte avgå eller underrätta åklagaren, om de skadliga verkningarna av brottet dessförinnan har avhjälpits, om brottsmisstanken på annat sätt har blivit föremål för anmälan till polis eller åklagare eller om det misstänkta brottet framstår som obetydligt.

Revisorns avgång och anmälan till åklagare behöver inte föregås av någon underrättelse till styrelsen, om det kan antas att styrelsen inte skulle vidta några skadeförebyggande åtgärder i anledning av underrät-

telsen eller om en underrättelse av annat skäl framstår som meningslös eller stridande mot syftet med revisionen.

Ovanstående regler kan ses som ett avsteg från en lagreglerad huvudregel om revisorns tystnadsplikt. Huvudregeln kommer till uttryck i 10 kap. 37 § aktiebolagslagen, där det föreskrivs att revisorn inte till aktieägare eller utomstående obehörigen får lämna upplysningar om sådana bolagets angelägenheter som han får kännedom om när han fullgör sitt uppdrag, om det kan vara till skada för bolaget. Motsvarande tystnadsplikt gäller enligt lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar, stiftelselagen (1994:1220) och revisionslagen (1999:1079). En allmän bestämmelse om tystnadsplikt för revisorer finns också i 26 § revisorslagen (2001:883).

Om en revisors anmälan om brottsmisstanke enligt aktiebolagslagen leder till skada för bolaget eller någon annan, är revisorn skyldig att ersätta denna skada bara om revisorn har lämnat felaktiga sakuppgifter till åklagaren trots att han eller hon har haft skälig anledning att anta att uppgifterna var oriktiga (se 15 kap. 2 §). Detta innebär att skadeståndsansvar inte inträder redan på grund av att revisorn har gjort en felaktig straffrättslig bedömning när han gjorde anmälan (prop. 1997/98:99 s. 167).

Skälen för promemorians förslag: Såsom har framgått av framställningen ovan finns det bestämmelser i aktiebolagslagen och andra lagar för revisorer som kan komma att strida mot det nya penningtvättsdirektivet. Situationen kan således vara den, att revisorn finner att det kan misstänkas t.ex. att en styrelseledamot inom ramen för bolagets verksamhet har gjort sig skyldig till skattebrott, samtidigt som bolaget har företagit transaktioner som skäligen kan antas utgöra penningtvätt. Det kan också komma i fråga att en och samma transaktion omfattas av båda regelverken. Så blir t.ex. fallet om revisorns misstankar rör penninghäleri. Revisorn får enligt direktivet inte röja för revisionsklienten att revisorn har lämnat upplysningar enligt penningtvättslagen, medan han eller hon enligt aktiebolagslagens huvudregel tvärtom skall underrätta klienten om brottsmisstanken.

Även bestämmelserna om revisorns ansvar för skada på grund av oriktiga eller oriktigt lämnade uppgifter skiljer sig åt (se 10 § penningtvättslagen och 15 kap. 2 § aktiebolagslagen).

Man kan tänka sig två huvudalternativ för att i möjligaste mån komma till rätta med de skillnader som finns mellan de två regelverken. Det ena är att i berörda lagar införa särskilda regler för revisorns skyldigheter vid misstanke om brott, som tar sikte på fall där revisorn också anser sig föranledd att lämna uppgifter enligt penningtvättslagen. Det andra alternativet är att, för denna situation, helt undanta lagarnas regler från tillämpning.

2001 års direktiv leder till att det regelverk som revisorer i aktiebolag är skyldiga att följa, när han eller hon misstänker att företagsledningen ägnar sig åt oegentligheter, blir mer komplicerat. En anpassning av aktiebolagslagens regler, så att dessa kan tillämpas samtidigt som penningtvättslagens, skulle kräva förhållandevis stora ändringar i aktiebolagslagen och ter sig därför som en mindre ändamålsenlig lösning. Risken för att reglerna framstår som svåröverskådliga bör bli mindre om det andra alternativet väljs. En sådan lösning är också väl förenlig med de syften som reglerna har. Sålunda bör aktiebolagslagens regler inte vara

tillämpliga om det finns skäl för revisorn att lämna uppgifter enligt 9 § penningtvättslagen.

En annan fråga är vilket ansvar revisorn skall ha om de uppgifter som han lämnar enligt penningtvättslagen visar sig vara felaktiga och spridandet av de felaktiga uppgifterna vållar bolaget skada.

I prop. 1998/99:99 har regeringen tagit ställning till denna fråga i samband med att de ovan berörda bestämmelserna i aktiebolagslagen tillkom. Den avvägning som därvid gjordes mellan företagets, det allmännas och revisorns intressen framstår som lämplig även i detta sammanhang. Således bör revisorns skadeståndsansvar begränsas till sådana fall då revisorn har lämnat felaktiga sakuppgifter till polisen trots att han eller hon har haft skälig anledning att anta att uppgifterna var oriktiga. Denna lösning bedöms vara lämplig för samtliga företagsformer som är underkastade lagstadgad revision.

10 Interna rutiner, utbildning och tillsyn

Promemorians förslag: Även de nya fysiska och juridiska personer som föreslås omfattas av penningtvättslagen skall ha rutiner för att förhindra att de utnyttjas för penningtvätt. De juridiska personerna skall vidare svara för att anställda får behövlig information och utbildning för detta ändamål.

Skälen för promemorians förslag: Enligt 13 § penningtvättslagen skall de företag som omfattas av penningtvättsreglerna ha rutiner för att förhindra att de utnyttjas för penningtvätt. Vidare skall företagen som omfattas svara för att de anställda får behövlig information och utbildning för ändamålet. Av samma paragraf framgår att regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen meddela närmare föreskrifter om vilka rutiner som skall följas och vilken information och utbildning som skall tillhandahållas. Regeringen har i förordningen (1993:1526) om åtgärder mot penningtvätt bemyndigat Finansinspektionen att meddela närmare föreskrifter om vilka rutiner ett företag skall följa samt vilken information och utbildning som företaget skall tillhandahålla de anställda. Finansinspektionen har beslutat föreskrifter och allmänna råd om åtgärder mot penningtvätt (FFFS 1999:8). Dessa föreskrifter och allmänna råd innehåller bl.a. krav på att företagen skall utse en centralt funktionsansvarig person med övergripande ansvar för tillämpning av kontrollsystem och beslutsordning. Vidare föreskrivs det att varje företag skall ha ett fortlöpande utbildningsprogram i penningtvätsfrågor. Av den nya lydelsen av artikel 11 i penningtvätsdirektivet följer att även de yrkesutövare och näringsidkare som omfattas av det utvidgade tillämpningsområdet för direktivet skall omfattas av den artikelns bestämmelser om rutiner och utbildning för att förebygga och förhindra penningtvätt. I de fall en fysisk person som omfattas av direktivets utvidgade tillämpningsområde är anställd hos en juridisk person skall skyldigheterna att sörja för nämnda rutiner och utbildning vila på den juridiska personen. Bestämmelserna i 13 § penningtvättslagen som behandlar dessa frågor bör ändras så att de blir förenliga med direktivets regler.

En effektiv bekämpning av penningtvätt förutsätter en effektiv tillsynsverksamhet. De företag som hittills har omfattats av penningtvättslagen och som är ålagda rapporteringsskyldighet står på något sätt under tillsyn av Finansinspektionen vilket medför att det i dag finns förutsättningar för att övervaka att de föreskrifter som meddelas också iakttas. Ett företag som står under inspektionens tillsyn skall lämna upplysningar om sin verksamhet och därmed sammanhängande omständigheter som inspektionen begär. När inspektionen anser det nödvändigt, får undersökning genomföras hos dessa företag. Inspektionen har också stora möjligheter att ingripa mot banker och andra kreditinstitut som inte följer de författningar som reglerar företagets verksamhet eller föreskrifter som meddelats med stöd av sådan författning. I sista hand kan tillståndet att driva verksamhet återkallas. Företag som driver valutaväxlingsrörelse skall anmäla sin verksamhet för registrering. Även en anmälningsskyldighet förutsätter emellertid att det finns en tillsynsmyndighet som kontrollerande organ.

För vissa av de nya kategorier av näringsidkare som nu föreslås bli omfattade av penningtvättslagen gäller inte något krav på auktorisation eller registrering och de står inte under tillsyn av Finansinspektionen. Om det fanns en fungerande tillsyn av alla som omfattas av penningtvättslagen kunde det säkert bidra till att underlätta bekämpandet av penningtvätt.

Till att börja med kan emellertid konstateras att det inte skulle vara lämpligt att låta Finansinspektionen utöva tillsyn eller annan kontroll över oberoende jurister och andra kategorier, t.ex. fastighetsmäklare och de som driver handel med lös egendom som nu kommer att omfattas av penningtvättslagen. Dessutom torde av resursskäl en sådan ordning inte vara möjlig med tanke på hur oenhetlig grupp av yrkesutövare och näringsidkare som det handlar om. När det gäller frågan om tillsyn och uppföljning kan det konstateras att det för flertalet av de nya kategorier som föreslås omfattas av penningtvättslagen redan finns ett fungerande tillsynssystem. Detta gäller t.ex. för advokater, revisorer och fastighetsmäklare. För dessa kategorier får förutsättas att respektive tillsynsorgan kommer att bevaka att de skyldigheter som penningtvättslagen uppställer efterlevs.

För de som yrkesmässigt driver handel med antikviteter, konst, ädelstenar, metaller eller transportmedel eller handel med annan lös egendom där det förekommer betalningar på belopp motsvarande 15 000 euro eller mer saknas någon form av tillsynsorgan. Frågan om att tillskapa ett särskilt tillsynsorgan för att bevaka att penningtvättslagens regler efterlevs av icke-finansiella företag har berörts kortfattat i ett tidigare lagstiftningsärende (prop. 1998/99:19 s. 41). Det ifrågasattes då om faran för penningtvätt var tillräcklig för att låta också sådana företag omfattas av krav på tillstånd och därmed sammanhängande tillsyn eller anmälningsskyldighet. Det pekades även på att skapandet av ett särskilt tillsynsorgan skulle vara resurskrävande.

Ett ställningstagande till frågan sköts på framtiden. Inte heller nu bedöms det finnas tillräckliga skäl att skapa ett särskilt tillsynsorgan för de som yrkesmässigt driver handel med lös egendom enbart för att motverka penningtvätt. Visserligen kan det medföra att möjligheterna att effektivt bekämpa penningtvätt reduceras något men det uppväger inte de kostnader som ett nytt tillsynsorgan kan ge upphov till. Samtidigt ter det sig inte helt okomplicerat för de aktuella näringsidkarna att leva upp till de krav som lagen ställer i fråga om interna rutiner för att förhindra att de utnyttjas för penningtvätt och på information till och utbildning för detta ändamål.

Även om Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd inte blir direkt tillämpliga för dessa näringsidkare bör de ändå kunna hämta viss vägledning i dessa för sin hantering av penningtvätsfrågor i verksamheten. Skulle det visa sig att det finns behov att meddela föreskrifter som direkt riktar sig till de som yrkesmässigt driver handel med lös egendom har regeringen möjlighet att göra det med stöd av 13 § penningtvättslagen. En komplikation är dock att det finns stora variationer i storlek och innehåll i verksamheterna inom denna grupp. Det kan därför möjligen vara svårt att utforma föreskrifter som passar varje form av verksamhet men som ändå inte blir för allmänt hållna.

Det framstår som ofrånkomligt att kraven på nu avsedda näringsidkare rimligtvis inte kan ställas lika högt som på företag som står under tillsyn eller kontroll av myndighet eller annat tillsynsorgan. Det ter sig vidare naturligt att dessa näringsidkare kan behöva samråda med och få stöd av Finanspolisen när det gäller frågor om kontroll och rapportering av misstänkt penningtvätt.

Av artikel 1.2 i penningtvättsdirektivet följer att medlemsstaterna skall se till att de institut och personer som omfattas av penningtvättslagen har tillgång till aktuell information om tillvägagångssättet vid penningtvätt och om uppgifter som gör det möjligt att upptäcka misstänkta transaktioner. Denna skyldighet får anses innebära att de myndigheter som hanterar frågor om penningtvätt kontinuerligt bör informera de fysiska och juridiska personer som omfattas av penningtvättslagen om aktuella metoder som används för att tvätta pengar. Lämpligen kan detta ske genom att Finansinspektionen efter samråd med Finanspolisen tillhandahåller aktuell information om detta t.ex. genom att lägga ut den på sin hemsida.

11 Ikraftträdande m.m.

Promemorians förslag: Lagändringarna skall träda i kraft den 1 januari 2005.

Skälen för promemorians förslag: Enligt artikel 3 i 2001 års direktiv skall medlemsstaterna sätta i kraft de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa direktivet senast den 15 juni 2003. Då arbetet med genomförandet försenats är det angeläget att lagändringarna kan träda i kraft snarast. Det bedöms dock inte vara möjligt att åstadkomma detta tidigare än den 1 januari 2005.

12 Konsekvenser

12.1 Berörda myndigheter

Det förhållandet att penningtvättslagens tillämpningsområde utvidgas väsentligt förväntas innebära en ökad belastning för den del av Rikspolisstyrelsen, benämnd Finanspolisen, som ansvarar för frågor om penningtvätt. Antalet anmälningar bedöms öka i och med att nya kategorier av näringsidkare kommer att omfattas av lagen. Vidare bedöms antalet kontakter med anmälningsskyldiga i form av förfrågningar och utbildningsinsatser också att medföra en ökad belastning. Finanspolisen uppskattar att förslagen medför ett behov av ytterligare resurser till myndigheten med sammanlagt cirka 2 miljoner kr motsvarande fyra årsarbetskrafter. Förslag om hur finansieringen bör ske tas upp senare.

Även för Finansinspektionen kommer de nya förslagen att ställa större krav. Visserligen utökas inte Finansinspektionens tillsynsverksamhet nämnvärt men däremot kommer Finansinspektionen att behöva meddela nya föreskrifter. Dessutom kan förutses att Finansinspektionen kommer behöva lägga något mer resurser på utbildningsverksamhet framöver. Såvitt gäller Finansinspektionen görs den bedömningen att de något ökande resursbehovet får rymmas inom ramen för nuvarande anslag.

12.2 Berörda företag

Många små och medelstora företag kommer att påverkas genom de krav som kommer att ställas på identifiering av kunder samt på införande av rutiner till förhindrande av att de utnyttjas för transaktioner som har samband med penningtvätt. Dessutom tillkommer krav på information och utbildning som säkerställer att anställda får den information och utbildning om penningtvätsfrågor som är behövlig. Då utvidgningen av lagen följer av ett EG-direktiv är det inte möjligt att ställa mindre långtgående krav på de små och medelstora företag som nu kommer att omfattas. För de företag som saknar en tillsynsmyndighet finns det en risk att uppfyllandet av penningtvättsdirektivets krav kan bli särskilt resurskrävande. Emellertid bör det framhållas att de krav som direktivet ställer i viss mån får anpassas efter respektive företags storlek och resurser i dessa fall i enlighet med vad som närmare angetts i avsnitt 11.

13 Författningskommentar

13.1 Förslaget till lag om ändring av lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt

2 §

I paragrafen har tillagts nya kategorier som skall omfattas av penningtvättslagen. Bestämmelserna har behandlats i avsnitten 6.1–6.6.

I syfte att klargöra att filialer till finansiella institut med huvudkontor i eller utanför den Europeiska gemenskapen skall fullgöra de skyldigheter som framgår av direktivet till myndigheterna i värdlandet och att myndigheterna där samtidigt skall se till att dessa skyldigheter iaktas har ett förtydligande med denna innebörd tagits in i artikel 1 B i penningtvättsdirektivet (jfr ingressats 3). Förtydligandet är utformat på så sätt att definitionen av finansiella institut omfattar nämnda slag av filialer. Eftersom varje medlemsstat skall se till att penningtvätsreglerna tillämpas på finansiella institut kommer således även filialer till sådana institut belägna i medlemsstaten att omfattas. I *andra stycket* har lagtexten ändrats för att på ett mer tydligt sätt anknyta till den aktuella regeln i penningtvättsdirektivet.

I den svenska språkversionen av penningtvättsdirektivet används omväxlande begreppen fastigheter och fast egendom i artikel 1.5. Enligt svensk lag är begreppet ”fast egendom” ett något vidare begrepp än begreppet ”fastigheter” (jfr 1 kap. 1 § jordabalken). Det är svårt att tro att någon saklig skillnad åsyftats genom användandet av två olika begrepp. I detta sammanhang torde fastigheter vara ett tillräckligt täckande begrepp. Eftersom dessutom normalt fastighetsbegreppet används i samband med köp och försäljningar bör detta begrepp genomgående användas i lagtexten.

3 §

I paragrafens *andra stycke* har den ändringen gjorts att begreppet ”företag” har ersatts med ”fysisk eller juridisk person”.

4 §

I paragrafen har begreppet ”företag” ersatts med ”fysisk eller juridisk person”. I *andra stycket* uttrycks beloppsgränserna i euro i stället för i kronor, vilket innebär att de helt överensstämmer med dem som anges i penningtvättsdirektivet.

Tredje stycket är nytt. Det innehåller en bestämmelse som anger särskilda krav på identitetskontrollen vid distansransaktioner. I sådana situationer skall ytterligare särskilda och lämpliga åtgärder vidtas som är nödvändiga för att minska den ökade risk för penningtvätt som finns när en kund inte är fysiskt närvarande för identifikation. Sådana åtgärder skall säkerställa att kundens identitet fastställs, t.ex. genom krav på ytterligare skriftliga bevis än som i dag gäller vid identitetskontroll. Bestämmelsen bygger på ett tillägg som gjorts i artikel 3.11 i penningtvättsdirektivet. I direktivet ges flera exempel på olika åtgärder som kan säkerställa att kundens identitet fastställs. I verkställighetsföreskrifter meddelade av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer bör närmare kunna anges vari dessa särskilda åtgärder kan bestå. För det än-

damålet kan givetvis viktig ledning hämtas i de exempel på åtgärder som tas upp i direktivet.

Fjärde stycket är nytt. Där förs en upplysning in om att det finns särskilda bestämmelser i kasinolagen om identitetskontroll som gäller i stället för de bestämmelser som anges i penningtvättslagen.

4 a §

Paragrafen är ny. Till den har förts det nuvarande tredje stycket i 4 § angående undantag från kravet på identitetskontroll beträffande dels juridiska eller fysiska personer som driver sådan finansiell verksamhet som omfattas av särskild EG-rättslig reglering, dels transaktioner som görs till ett konto som härrör från någon vars identitet redan kontrollerats enligt lagens bestämmelser. I paragrafen har samtidigt förts in en ny bestämmelse som i fråga om möjligheten att avstå från identitetskontroll jämför fysisk eller juridisk person från tredje land. En förutsättning är dock att landet har bestämmelser om åtgärder om penningtvätt som är likvärdiga med dem som finns i penningtvättslagen. Vilka dessa länder är överlåts på regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer att ange i särskilda föreskrifter.

5 §

I paragrafen har beloppsgränserna uttryckts i euro i stället för i kronor, vilket innebär att de helt överensstämmer med dem som anges i penningtvättsdirektivet. Den sista meningen i paragrafen har ändrats. Meningen innebär att livförsäkringsföretag och försäkringsmäklare inte behöver göra identitetskontroll beträffande betalningar som sker från konton hos finansiella institut för vilka identitetskontroll, med stöd av 4 a §, inte behöver utföras.

6 §

I paragrafens *första stycke* har begreppet "företag" ersatts med "fysisk eller juridisk person". I *andra stycket* har hänvisningen till annan paragraf i lagen justerats.

8 §

I paragrafen har en ny mening om tidpunkten från när skyldigheten om att bevara av handlingar eller uppgifter om identitetskontroll skall räknas från lagts till. I de fall då identitetskontroll utförs utan att en affärsförbindelse ingås kommer skyldigheten att bevara uppgifter eller handlingar att räknas från den tidpunkt då identitetskontroll utförs. Om en affärsförbindelse har ingåtts skall emellertid bevarandeskyldigheten alltid räknas från det att affärsförbindelsen upphörde eftersom en sådan tidpunkt regelmässigt infaller senare än den tidpunkt då en identitetskontroll utförs. Detta har förtydligats i paragrafen.

Bestämmelsen behandlas även i avsnitt 7.

Andra stycket är nytt. I paragrafen förs en upplysning in om att det finns särskilda bestämmelser i kasinolagen om skyldigheten att bevara handlingar eller uppgifter som gäller istället för de bestämmelser som anges i penningtvättslagen.

9 §

I paragrafen har den ändringen gjorts att begreppet ”företag” ersatts med ”fysisk eller juridisk person”.

9 a §

Innehållet i paragrafen är helt nytt. Paragrafen anger att advokater, biträdande jurister på advokatbyrå och andra oberoende jurister samt revisorer och skatterådgivare inte är rapporteringsskyldiga rörande viss information som lämnats i samband med ett rättsligt förfarande.

Information som anförtrots vid försvarande eller företrädande av en klient i eller i fråga om ett rättsligt förfarande undantas. Härvid avses företrädande som rättegångsombud samt uppdrag som offentlig eller privat försvarare. Även uppdrag som biträde omfattas.

Regleringen medför att även information erhållen vid rådgivning beträffande inledande eller undvikande av ett rättsligt förfarande undantas. Det krävs således inte att rådgivningen resulterade i ett rättsligt förfarande. Den aktuella rådgivningen kan också ha medfört en förlikning eller att klienten beslutade sig för att inte gå vidare med ett rättsligt förfarande.

Det har inte någon betydelse om informationen lämnades före, under eller efter det rättsliga förfarandet.

Bestämmelsen behandlas även i avsnitt 8.1.

9 b §

Paragrafen omfattar en snävare krets av oberoende jurister; nämligen advokater och biträdande jurister på advokatbyråer och anger att dessa inte är rapporteringsskyldiga rörande viss information som de erhållit när de bedömer en klients rättsliga situation.

Informationen kan ha erhållits direkt av klienten, t.ex. när klienten själv lämnar information om sin situation. Undantaget omfattar dock inte information som klienten lämnat men som rör någon som inte är klient till advokaten eller den biträdande juristen.

Också information som avser en klient men som lämnats av en tredje person undantas. Denne uppgiftslämnare kan vara en klient men kan också vara en person som inte alls står i klientrelation till advokaten eller den biträdande juristen.

Det avgörande för om undantaget är tillämpligt är om det är fråga om bedömning av en klients rättsliga situation.

Att bedöma en klients rättsliga situation är inte synonymt med rådgivning. All rådgivning undantas inte från rapporteringsplikten, inte ens all juridisk rådgivning. Finansiell rådgivning eller allmänt hållen juridisk rådgivning som inte är kopplad till en konkret situation omfattas således inte av undantaget. Informationen måste vara erhållen när klientens rättsliga situation bedöms.

Undantagets utformning ansluter i hög grad till direktivets ordalydelse och den närmare avgränsningen får överlämnas till rättstillämpningen.

Paragrafen har behandlats i avsnitt 8.1.

9 c §

I paragrafen, som är ny, har tagits in en rest av den nuvarande bestämmelsen i 9 a §. Paragrafen föreskriver en uttrycklig skyldighet att, på be-

gäran av polisen, lämna uppgifter i en utredning om penningtvätt. Denna skyldighet inskränks nu till att gälla den som yrkesmässigt driver lotteri- eller spelverksamhet. För närvarande omfattar bestämmelsen även den som yrkesmässigt driver handel med antikviteter, konst, ädelstenar, metaller, skrot eller transportmedel samt förmedling av fastigheter eller bostadsrätter. För dessa verksamheter har kraven skärpts och de ingår bland de nya kategorier i 2 § som omfattas av lagens mer vittgående skyldigheter såsom att göra identitetskontroll, granska och självmant rapportera misstänkt penningtvätt etc.

10 §

I paragrafens *första stycke* har begreppet ”företag” ersatts med ”fysisk eller juridisk person”. Vidare har paragrafhänvisningen i samma stycke ändrats. Det nya *andra stycket* innehåller en upplysning om att det finns särskilda bestämmelser i den associationsrättsliga lagstiftningen om revisorers ansvar för skada som kan knytas revisorers uppgiftsskyldighet enligt penningtvättslagen.

11 §

I paragrafens *första stycke* har begreppet ”företag” ersatts med ”fysisk eller juridisk person”. Vidare har paragrafhänvisningen i samma stycke justerats.

I *andra stycket* har införts en bestämmelse som innebär att för advokater och biträdande jurister gäller yppandeförbudet i första stycket bara under ett dygn från det att granskning gjorts, uppgifter lämnats till polisen eller kännedom erhållits om att polisen genomfört en undersökning. Advokatetiska regler medför att om en advokat misstänker att en klient är inblandad i penningtvätt skall advokaten avsäga sig sitt uppdrag. I samband med ett sådant frånträde är det naturligt att klienten informeras om varför advokaten anser sig förhindrad att fortsätta uppdraget. Bestämmelsen innebär dock att information om varför ett uppdrag frånträds under de första 24 timmarna inte får innebära ett avslöjande att rapportering har skett.

Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 9.1.

12 §

I paragrafens *första stycke* har begreppet ”företag” ersatts med ”fysisk eller juridisk person”.

13 §

I paragrafens *första stycke* har begreppet ”företag” ersatts med ”fysisk eller juridisk person”. *Tredje stycket* är nytt och har sin grund i ett förtydligande tillägg som gjorts i artikel 11 i penningtvättsdirektivet. Bestämmelsen innebär att om en fysisk person bedriver yrkesverksamhet hos en juridisk person – vilket ibland är fallet vid t.ex. advokatverksamhet – åvilar skyldigheten enligt första stycket att ordna med rutiner, information och utbildning den juridiska personen och inte den fysiska personen.

13.2 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

36 kap. 5 §

En ny punkt har lagts in i det *fjärde stycket*. I första – tredje styckena anges inskränkningar i den generella vittnesplikten genom frågeförbud. I fjärde stycket återfinns vissa undantag från frågeförbudet. Frågeförbudet för advokater och biträdande jurister på advokatbyrå är generellt och beaktar inte om information har erhållits vid bedömandet av en klients rättsliga situation. Det föreslagna undantaget från frågeförbudet medför att det inte kan uppstå situationer då en advokat eller en biträdande jurist på advokatbyrå har rapporterat misstänkt penningtvätt och därefter inte kan höras som vittne i domstol. Den som har rapporterat kan också höras som vittne.

Bestämmelsen behandlas närmare i avsnitt 8.2

13.3 Förslaget till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385)

10 kap. 38 §

Paragrafens *första stycke* reglerar tillsammans med de båda följande paragraferna revisorns skyldighet att agera vid misstanke om brott i bolaget. Sammanfattningsvis innebär bestämmelserna följande. Om en revisor finner att en styrelseledamot eller den verkställande direktören kan misstänkas för vissa särskilda slag av brott inom ramen för bolagets verksamhet, skall revisorn – om de skadliga effekterna av gärningen inte avhjälpes och anmälan till åklagare eller polis inte längre sker – lämna sitt uppdrag samt själv göra anmälan till åklagare. Se vidare avsnitt 9.2 och prop. 1997/98:99 s. 152–166 och 270–273.

I den brottskatalog som återfinns i *första stycket* har penninghäleri (9 kap. 6 a § brottsbalken) tagits bort, eftersom en misstanke om detta brott undantagslöst torde leda till att revisorn blir skyldig att lämna uppgifter enligt penningtvättslagen.

I *andra stycket*, som är nytt, finns ett undantag från revisorns skyldigheter enligt första stycket. Om revisorn således finner att det har förekommit transaktioner som föranleder att han blir skyldig att vidta åtgärder enligt penningtvättslagen, gäller i stället den lagens bestämmelser. Detta innebär bl.a. att revisorn inte får underrätta styrelsen om sina iakttagelser. Inte heller skall han avgå från sitt uppdrag enligt 40 §. Huruvida revisorn har fått reda på de omständigheter som kan tyda på penningtvätt inom ramen för revisionsverksamheten saknar betydelse.

15 kap. 2 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om skadeståndsskyldighet för bl.a. revisorer.

I *första styckets* tredje mening finns en bestämmelse som begränsar revisorns skyldighet att ersätta skada som kan knytas till hans eller hennes fullgörande eller underlåtenhet att fullgöra den anmälningsskyldighet som anges i 10 kap. 40 § (se prop. 1997/98:99 s. 167 f. och 286 f.). Ändringen innebär att paragrafen även omfattar revisorns ansvar för oriktiga uppgifter som har lämnats enligt penningtvättslagen.

13.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar

8 kap. 16 §

Ändringen, som består i att ordet ”obehörigen” har infogats i *första stycket*, avser att klargöra att revisorn i vissa fall får röja också uppgifter som kan vara bolaget till skada. En sådan inskränkning av revisorns tystnadsplikt följer av penningtvättslagen. Jfr även 10 kap. 37 § aktiebolagslagen (1975:1385).

13 kap. 2 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om revisorns skadeståndsskyldighet.

Andra styckets andra mening är ny. Bestämmelsen begränsar revisorns ansvar för skada som kan knytas till hans eller hennes uppgiftsskyldighet

enligt penningtvättslagen. Således svarar revisorn i detta fall bara för skada på grund av oriktiga uppgifter som han eller hon har haft skäl原因 anledning att anta var oriktiga.

13.5 Förslaget till lag om ändring i stiftelselagen (1994:1220)

4 kap. 15 §

Ändringen, som består i att ordet ”obehörigen” har infogats i *första stycket*, avser att klargöra att revisorn i vissa fall får röja också uppgifter som kan vara företaget till skada. En sådan inskränkning av revisorns tystnadsplikt följer av penningtvättslagen. Jfr även 10 kap. 37 § aktiebolagslagen.

5 kap. 2 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om revisorns skadeståndsskyldighet.

Första styckets tredje mening är ny. Bestämmelsen begränsar revisorns ansvar för skada som kan knytas till hans eller hennes uppgiftsskyldighet enligt penningtvättslagen. Således svarar revisorn i detta fall bara för skada på grund av oriktiga uppgifter som han eller hon har haft skäl原因 anledning att anta var oriktiga.

13.6 Förslag till lag om ändring i skattebetalningslagen (1997:483)

14 kap. 1 a §

Paragrafen innehåller regler om kontroll av identiteten hos köpare vid omsättning av investeringsguld. I paragrafen finns kopplingar till bestämmelserna om identitetskontroll i penningtvättslagen. Ändringarna i paragrafen har sin grund i ändringar som görs i penningtvättslagen, som nu utöver t.ex. banker och finansiella institut även kommer att omfatta fysiska och juridiska personer som bedriver yrkesmässig handel med metaller.

I det *första stycket* har endast redaktionella ändringar gjorts. Detsamma gäller *tredje stycket*, som motsvarar det nuvarande fjärde stycket.

Eftersom beloppsgränsen i förevarande paragraf om när identitetskontroll skall göras är lägre än penningtvättslagens motsvarande bestämmelse finns fortfarande behov av att behålla denna bestämmelse. Vid transaktioner med investeringsguld som uppgår till motsvarande 10 000 kronor skall således fortfarande köparens identitet kontrolleras. I 15 kap. 9 § skattebetalningslagen finns bestämmelser om uttag av särskild avgift (kontrollavgift) för det fall säljaren inte fullgör sin skyldighet att kontrollera köparens identitet.

Andra stycket har fått ett nytt innehåll. Hänvisningarna till vissa bestämmelser i penningtvättslagen innebär att vad som där sägs om identitetskontroll vid distanstransaktioner och när det kan antas att en transaktion görs för annans räkning samt om vissa fall då identitetskontroll inte behöver göras skall tillämpas också i förevarande sammanhang.

Det nuvarande tredje stycket, i vilket preciseras vilka uppgifter som skall antecknas vid en identitetskontroll, har tagits bort. Sådana bestämmelser har karaktären av verkställighetsföreskrifter. I skattebetalningsförordningen (1997:750) bör tas in en bestämmelse med innebörden att de föreskrifter som meddelas av Finansinspektionen om bl.a. identitetskontroll och bevarande av handlingar (Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd, FFFS 1999:8) skall gälla vid tillämpningen av 14 kap. 1 a § skattebetalningslagen.

13.7 Förslag till lag om ändring i lagen (1999:163) om penningtvättsregister

2 §

I paragrafen har en hänvisning till 2 § penningtvättslagen ändrats så att möjligheten att föra ett penningtvättsregister skall gälla för samtliga fysiska och juridiska personer som enligt nämnda bestämmelse omfattas av penningtvättslagens tillämpningsområde.

3 §

I paragrafen har den ändringen gjorts att begreppet företag har ersatts av begreppet ”fysisk eller juridisk person”. Ett penningtvättsregister får innehålla identitetsuppgifter avseende fysiska och juridiska personer som rapporterats till Finanspolisen samt de övriga uppgifter som lämnats med stöd av 9 § andra stycket penningtvättslagen. Enligt kasinolagen finns redan en skyldighet att för den som anordnar kasinospel att föra ett register över besökarna på kasinot i syfte att förebygga och avslöja brott. Ett sådant registret skall innehålla uppgift om besökarens namn, personnummer eller annat identifieringsnummer, postadress ett fotografi av besökaren samt uppgift om tidpunkt för besöket. Genom att kasinon nu föreslås omfattas av penningtvättslagen ges kasinon även möjlighet att föra register över vissa uppgifter som lämnats till Finanspolisen.

7 §

I paragrafen har den ändringen gjorts att begreppet företag har ersatts av begreppet ”fysisk eller juridisk person”.

9 §

I paragrafen har den ändringen gjorts att begreppet företag har ersatts av begreppet ”fysisk eller juridisk person”.

13.8 Förslag till lag om ändring i kasinolagen (1999:355)

8 §

I första stycket har genom ett tillägg klargjorts att det i andra stycket har tagits in avvikande bestämmelser.

I *andra stycket*, som är nytt, finns ett undantag från gallringsbestämmelsen i första stycket. Exempel på fall där köp eller inlösen av spelmarker skulle kunna antas handla om penningtvätt är om transaktionerna beloppsmässigt ligger nära 1 000 euro eller om köp eller

inlösen av spelmarker sker upprepade gånger under kort tid till ett sammanlagt belopp som överstiger 1 000 euro.

Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 7.

13.9 Förslaget till lag om ändring i revisionslagen (1999:1079)

35 §

Ändringen, som består i att ordet ”obehörigen” har infogats, avser att klargöra att revisorn i vissa fall får röja också uppgifter som kan vara företaget till skada. En sådan inskränkning av revisorns tystnadsplikt följer av penningtvättslagen. Jfr även 10 kap. 37 § aktiebolagslagen.

37 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om revisorns skadeståndsskyldighet.

Första styckets fjärde mening är ny. Bestämmelsen begränsar revisorns ansvar för skada som kan knytas till hans eller hennes uppgiftsskyldighet enligt penningtvättslagen. Således svarar revisorn i detta fall bara för skada på grund av oriktiga uppgifter som han eller hon har haft skälig anledning att anta var oriktiga.

Bilaga 1 Rådets direktiv 91/308/EEG om åtgärder för
att förhindra att det finansiella systemet används för
tvättning av pengar

Bilaga 2 Europaparlamentets och rådets direktiv
2001/97/EG om ändring av rådets direktiv
91/308/EEG om åtgärder för att förhindra att det
finansiella systemet används för tvättning av pengar.